

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 24.

V LJUBLJANI, 11. JUNIJA 1932.

KNJIGA 13.

PETER ZMITEK

JUTRANJE SONCE

PETER SE ZBUDI V ŽIVLJENJE

L. MRZEL-FRIGID

NADALJEVANJE

4

Ko je stari Peter Rutar legel, je bilo, kakor da je vsa radost hiše legla z njim. Godile so se vse tiste komedije, ki jih ljudje po navadi počno, kadar imajo bolnika v hiši, zdravnik je prihajal po enkrat na dan, tipal žilo, majal z glavo in podajal nekakšne dvoumne izjave, gospa Rutarica je v kuhinjo venomer naročala vročega čaja in mrzlih obkladkov. Po sobi, kjer je Rutar ležal, in po vsej hiši se je polagoma razlegel tisti neprijetni, pridušeni, volhki vonj, ki gre po navadi od ljudi, če za predolgo obleže. Mali Peter je malo razumel od vsega. Hodil je okrog, žulil je kruh, pomazan z maslom, ter je strigel z ušesi in na stečaj odpiral oči. To so bile reči, ki se niso dale razumeti, tu se je godilo nekaj, kar je segalo daleč preko vsega, čemur bi človek utegnil biti kos. Peter je hodil okrog in gruntanja mu ni bilo ne konca ne kraja. Bilo mu je, kakor da stoji pred visokim, strahotnim, neprestopnim zidom, in okrog srca mu je iz dneva v dan rasla nepremagljiva groza. Neštetokrat je na vsem lepem planil v jok, cukar mu je padel iz rok, sredi dneva mu je pred očmi mrknilo sonce. Ne, si je mislil, oče in mati ne zmoreta vsega, sam bog ve od kod lahko pride vse hudo. Vsak dan je Peter videl na lastne oči, kako je življenje teklo iz Doline v breg in nazaj, kako se je vozilo po cesti na težkih vozech in kako je hodilo mimo v velikih, blatnih škornjih in kako se je pri njem, pri Petru samem, ustavljalo samo ob dobrem kruhu, piškotih, pisanih irhastih štajerskih hlačah in zelenih naramnicah, poslikanih s planinskimi rožami. Oče je bil, ki je to življenje dal. Zdaj je legel in življenje je leglo z njim. Desetkrat, stokrat se je zgodilo, da si je stari Rutar malega zateel k sebi, ležal je tam in je bil že vse neke daleč, z velo, izpito roko mu je šel čez lase in čez obraz, smehljaj se je brez jasne besede in Peter je prav tako brez besede stal ob njegovem vzglavju in se je bal. Potem je šel ven, igral se je z otroci, vsi v hiši so za čudo lepo ravnali z njim in na vsako toliko ga je zgrabilo, da je iznenada spet planil domov in na tihem, na skri-

vaj pogledal po hiši, ali se morda že ni zgodila kakšna velika, neznanska stvar.

Potem je stari Rutar zaprl oči — bilo je čisto tako, kakor da je po mnogih težkih, prečutih, premučenih nočeh malo zaspal. Vsa hiša se je odela v nekakšno žalostno, pridušeno tišino. Iz štacune so prinesli sveženj sveč, zavitih v rumen, smešno popisan in poslikan papir, in par črnih copat z belimi podplati. Gospoda Rutarja so preoblekli, da je bil prazničen, kakor da se pripravlja na neko veliko priliko, in mati, otroci in vsi ljudje v hiši so si vsak čas brisali nosove in oči. Peter je hodil mimo vsega tega, ničesar ni mogel prav razumeti, za nič si ni upal vprašati in vsi ljudje so mu neprestano dajali samo dobrih besed in dobrih reči in so ga prijazno pošiljali stran. Otroci, ki se je z njimi igral v pesku pred hišo in na šuti, so imeli kaj malo razumevanja za vso stvar in so blebetali kar naravnost:

— Kako bo pa zdaj, ko so vaši umrli?

— Jaz ne vem, je rekel Peter in se je igral dalje. Saj to ni za dolgo. Samo malo je zaspal.

In potem je stari Rutar ležal med prižganimi svečami in cvetjem, med sklenjene roke so mu bili dejali križ, iz črne obleke in iz črnih pregrinjaj so bilo sijali njegov obraz in podplati njegovih copat. Pripeljala se je teta iz Savinjske doline in je prinesla s seboj sladkarij za Petra in robc na mokrih očeh. Prihajali so gospodje iz Doline in iz Trbovelj, postajali so ob vznožju, sklanjali glave in sklepali roke in so si tiho pripominjali nekakšne važne besede med seboj. Mati je stala sredi vsega, gospodje so ji segali v roko in ji izrekli sožalje in vse je bilo tako tuje, tako svečano. Peter je kakor v sanjah hodil po hiši, vsem ljudem in vsem rečem je segal komaj do kolen in vsa stvar se je godila daleč od njegovega z vsem veseljem in zanimivim zaposlenega srca. Potem so prišli možje, dvignili so gospoda Rutarja z visoke, smešno pripravljene postelje in so ga zabili v krsto. Pred hišo se je uredila nekakšna dolga, žalostna procesija, godci so bili zraven, preizkušali so svoje instrumente in so nazadnje turobno, brezup-

no zaigrali. Peter je s Francko slonel ob oknu in je gledal vso to stvar. Ničesar ni bilo mogoče razumeti, nihče izmed velikih ljudi ni dal nobene jasne besede od sebe.

— Kam ga bodo pa zdaj nesli?

— Jaz ne vem, je rekla Francka.

Pod večer se je gospa Rutarica vrnila s pogreba in je za Petra, ki je čakal doma in je sredi mrtvaške tišine in samote obračal po ustih bonbone, kolikor se je njegovi duši dalo, prinesla nekakšno veselo igračo: svetlo pištolo iz jekla, ki jo je človek s cevko lahko potaknil v vodo, in če si potem pritisnil na petelina, je voda brizgnila iz pištole v ostrem, tankem curku. Peter ni opazil, da ta večer nihče ni kuhal večerje. Ko so ga klicali h kavi, skoraj ni čul. Pomakal je pištolo v umivalnik in je s curki streljal okrog voglov. Toda ko je naslednje jutro opazil, da oče to noč ni spal doma, je nesmiselno, blazno, brez

vsakega povoda jokal do večera.

Potem so se polagoma godile vse reči, ki so se pač morale zgoditi. Pred hišo se je ustavila kočija in izstopila sta gospod Canir in njegova gospa, ki sta zadnji čas že nekajkrat prišla ogledovat hišo in vse, kar je bilo zraven. Stara Rutarica si ni dala dvakrat reči, poslala je Francko, da je zaklala grahasto kokoš, in potem so sedeli zgoraj v sobi za goste, pili in prigrizovali in kramjali ali kaj. Popoldne so šli dol, v štacuno, kos za kosom so jemali v roke vsako škatlo in vsak konec blaga, odpirali so vsak predal in merili in tehtali v rokah vsako stvar, in ko je Peter ves čas stopical za njihovimi petami in gledal, kakor da se zdaj zdaj zgodi najbolj nezasišana stvar, je stara Rutarica segla na polico, snela komaj načeto škatlo napolitank in jo ponudila Petru:

— Na, pa se jih enkrat najej, kar se ti da.

PRIJETNA SAMOTA OB RIBNIKU

Peter je vzel, šel je s svojim sladkim bremenom med pultom in visoko naloženimi stelažami, sedel je na vratih na prag čisto sam, privzdignil je napol prosojni, napol svilnati papir in v oči se mu je zasmejala ogromna, skoraj nepregledna skladovalnica napolitank. Šel je s prsti v škatlo; izluščil je eno, jo nesel v usta in ugriznil, kakor to otroci nikdar ne počno. Mlel je s polnimi usti, jedel je, kakor da bi jedel žemljo, in po vsej duši ga je obhajala grenka zavest, kakor da vse skupaj odhaja od njega — za očetom, ki je prvi šel. Pogostokrat se je zgodilo, da je v štacuni na skrivaj segel na polico in izmaknil, po čemer mu je klicalo srce, škarnicelj cukra, majčkeno, v srebrn papir zavito čokolado. Potem je šel in je v kakšnem skritem kotu ves preplavljen sladkih in skelečih občutkov kradoma lizal svoj plen. Zdaj je sedel pred štacuno svojega očeta in je drugo za drugo jemal napolitanke iz škatle, ki mu jo je bila na tako neznansko dobroten, na tako nerazumljivo prijazen način poklonila mati. Tukaј ni moglo biti vse prav, ta darovani sladki zaklad je bil njegovim ustom in njegovi duši kakor vse tisto, kar je bil kdaj materi ukradel. In še to, še prav to, kako je bila mati škatlo vzela s police in mu jo dala — vse to je bilo prav tako, kakor da je mati kradla tudi sama. Peter se ni utegnil do dna zanimati za vse te stvari, sedel je na pragu štacune, jedel in jokal, da sam

ni vedel, zakaj in čemu. Ko je mati pristopila in ga vprašala, kaj mu je, je v zadregi lagal ves v solzah:

— Ata je umrl.

— Revček, je rekla mati, ga poljubila na mokre oči in spet šla.

Potem je prisedel k njemu še Marko iz podstrešja in s suhimi očmi in suhimi usti pokukal v škatlo.

— Kaj pa imaš?

— Škrinjce, je odvrnil Peter, kakor se je takrat tej stvari reklo v Trbovljah, in je dal še njemu.

Sedela sta na pragu drug ob drugem, jemala sta iz škatle in grudila, notri, po štacuni pa so hodili ljudje, merili in tehtali in govorili skoraj same številke.

— Kam pa boste šli zdaj? je vprašal Marko.

— Jaz še ne vem, je odvrnil Peter.

— Ali se potem ne bova nič več videla?

— Jaz mislim, da se bova že še kdaj. Saj najbrž ne bomo šli daleč.

Ko so ljudje v štacuni pregledali vse reči, so šli spet gori po stopnicah. Na mizi, pregrnjeni s čistim prtom, je stala steklenica belega vina, pregledovali so nekakšne papirje, navaljevali so drug na drugega in so se prerekali na ves glas, nazadnje pa so podpisali vse skupaj, prinesli še eno steklenico vina, potem še eno in še eno, dokler ni najvišja noč objela sveta.

DALJE

KOLIKŠNO STAROST DOSEZEJO RIBE

Kakor se starost dreves šteje po letnih kolobarjih, tako se ribam lahko preštejejo leta po številu plasti, ki jih kažejo posamezne luskine. Te plasti so tako tenke, da se lahko vidijo samo pod drobnogledom. Število plasti pa seveda še ne pove, kolikšno starost riba lahko vobče doživi. Pri kopinskih živalih se ravna najvišja starost po dolgotni mladostni dobi. Ko postane žival spolno godna, je že popolnoma dorasčena. Poslej raste le še prav malo ali pa sploh nič. Riba pa nasprotno rastejo, dokler živijo. Neka riba, ki je n. pr. s petimi ali šestimi leti spolno godna, je s pet in dvajsetimi leti dvakrat tako velika in petkrat težja kakor takrat. Sto let stare ribe, n. pr. krapl, ne kažejo nikakih starostnih znakov, kakršne poznamo pri drugih živalih. Morda ribe vobče ne umirajo naravne smrti zaradi starosti. Mogoče postanejo samo plen sovražnikov, ali pa jih trebiijo boleznii in prirodne nezgode. Neumrjive tudi ribe niso, dvomljivo pa je, če katera doseže naravno starostno mejo.

Schneider: NA POLJU (izrezanka)

O RAKU

DR. AVGUST KORBAR

NADALJEVANJE

Rak dojke: V ženski dojki nastane rak največkrat kar sam od sebe, ne da bi bila prej tam kakšna rana ali vnetje. Nekje v tkivu mlečne žleze nastane nekaj trdega kot lešnik ali oreh. Ta novotvorba ne povzroča prav nobenih bolečin sama po sebi, le če nanjo močno pritismo, ali se udarimo, čutimo malo bolečino. Če hočemo omejiti to otrdelo mesto, vidimo, da nam to ne uspe, ker nima ostrih meja. Rak raste, ko je že blizu površine, postane koža nad njim rdečkasta in se ne da več pomikati nad oteklino. Rak tudi zraste v trdo podlogo dojke — v mišičje in kost. Površina dojke postane neravna, ker je na obolelem mestu dvignjena. Dojka se poveča. Kmalu pa rakova masa predre kožo in tedaj začne razpadanje rakaste mase. Bezgavke v pazduhi so otekle, pritiskajo na žile in živce, kar povzroča oteklino roke in silne bolečine.

Včasih je pa slika drugačna. V začetku ni otipljivo nikako trdo mesto, pač pa dojka v celoti postaja manjša in trša, nekatera mesta pa so še posebno udrti; ta oblika raka raste počasneje.

Če nastane rak na večjih izvodilih mlečne žleze, potem vidimo, da se izloča iz prsne bradavice neka vođeno krvava tekočina, tako da je bradavica vedno vlažna. Pozneje pa je pri tej obliki raka bradavica navadno globoko udrti.

Rak nastane lahko tudi na sami bradavici, v začetku se zdi obolenje kot nekaj ekzem, ki je navadno vlažen; zato je velike važnosti, da pri vseh takih pojavih takoj vprašate svojega zdravnika za svet.

Včasih se širi rak ploskoma po koži okrog prsnega koša, da ga potem oklepa kot nekaj oklep.

Rak dojke je posebno opasen zato, ker jako zgodaj prodre v žile in se po njih razširi naprej po telesu; pa tudi zato, ker lahko raste navznotraj v prsno votlino.

Bodite torej pozorni, vsako trdo mesto v dojki, vsak ekzem in vsak izcedek je jako sumljiv. Ne čakajte, da vam razpade cela dojka.

Rak na ustnici je česči pri moških, posebno pri kadilcih, kjer stalni

pritisk pipe in kemični vpliv nikotina oškodujeta sluznico. Na ustnici se pojavi rak navadno kot trdo mesto, pokrito z belkasto krasto. Ta krasta se širi, oteklina pod njo raste in pozneje začne razpadati. Žleze pod brado otečejo.

Rak na jeziku. Tudi rak na jeziku je mnogo česči pri moških kakor pri ženskah. To si razlagamo lahko tako, ker pač moški več kadijo, pijejo, pa tudi na zobovje ne polagajo toliko važnosti. Rak na jeziku nastane lahko iz čira, ki ga je povzročila škrbina gnilega zoba, lahko pa tudi na mestu sifilitičnih in drugih čirov.

Najčesče pa nastane rak na jeziku iz belkastih zadebeljenih mest, kar je posebno pri kadilcih jako često. Ta mesta pozneje postanejo trda in iz njih se kaj lahko razvije rak. Večkrat pa nastane rak tudi, ne da bi vedeli vzroka. Na isti način, kakor na jeziku, nastane rak tudi na dnu ustne votline in na sluznici lica.

Težje poznamo raka v gornji čeljusti, ker tu začetkov ne vidimo, spoznamo ga navadno šele tedaj, ko bolnik dobi krvavkast izcedek iz nosa. Bolna stran nateče. Bolnik ima navadno strašne bolečine v zobeh gornje čeljusti.

Raka v jabolkcu in na glasilkah spoznamo lahko že precej zgodaj — bolnik ima navadno težave pri požiranju, poleg tega pa nam je jako sumljiva hripavost, ki ne neha, čeprav jo še tako zdravimo.

Rak predsapnice — ščitne žleze nastopa navadno samo pri golšavih. Omeniti moram, da rak predsapnice razmeroma zgodaj povzroča bolečine. Pri raku golše postane en del golše trši, se še bolj poveča — kot kroglja. Bolečine pa se širijo proti ušesu, tilniku, spodnji čeljusti itd.

Rak požirala. Oteklina v požiralu ovira požiranje hrane, zato ker zoži požiralo, bolniki sčasoma požirajo lahko samo še kašasto in tekočo hrano. Ti bolniki naglo hujšajo. Te težave v požiralu povzroča seveda lahko tudi kaka druga bolezen, vendar pa je vsako oteževanje požiranja sumljivo na raka.

Tudi raka v požiralniku najdemo pri moških česče kot pri ženskah. Vzroki za to so isti kot pri raku ustne votline.

Rak v želodcu: moški imajo tudi tu sicer večino, vendar pa tudi pri ženskah rak na želodcu ni redek.

Rak na želodcu v začetku nima nobenih pravih znakov. Bolnik čuti neko težino in pritisk v gornjem delu trebuha, to še posebno po jedi. Nima apetita, meso, ki ga je prej rad jedel, mu postane odvrtno, večkrat se bolniku peha, često je zaprt. Človek bi mislil na želodčni katar ali nervozo. Toda kljub zdravilom ti pojavi ne zginejo. Oteklina se pri raku na želodcu težje otipa.

Kasneje šele pri želodčnem raku nastopa povračanje hrane in to čez več ur po jedi, večkrat pa bolnik povrača tudi neko temno maso, kot usodek od kave, to je znak, da je rak začel krvaveti. Blato je v tem primeru črno kakor po borovnicah.

Velike važnosti je, da bolnik takoj pri prvih pojavih pride k zdravniku, dokler je operacija še mogoča.

Rak v črevesju: redko najdemo raka v ozkem črevesju, često pa v širokem. V črevesju se rak razvija lahko na več načinov; lahko kot oteklina neravne površine, ki kmalu popolnoma zapre prehodnost v črevesu. Bolnik ima v tem primeru lahke bolečine, menjaje ima driske, potem je spet zaprt, hujša, ker nima apetita, obolelo mesto se čuti kot oteklina, v blatu pa najdemo sluzaste in krvave primesi. Druga oblika črevesnega raka se širi le ploskoma ter le počasi zapira prehodnost črevesa, dokler ga ne nadomesti popolnoma ne zapre in to največkrat brez kakega nam znanega vzroka. Opasnejša je ta oblika zato, ker ne povzroča prej nikakih težav.

Jako čest je rak danke. Oboleli toži nad pritiskom v križu, često ga sili na blato, navadno je zaprt. Stolici je primešana sluz in kri. Pozneje povzroča rak danke strašne bolečine.

Največ se govori med ženami o raku na maternici. Naj takoj omenim, da je skoraj enako čest pri onih, ki imajo otroke, kakor tudi pri tistih, ki nimajo otrok. Čudno se nam to zdi, pa narava dela po svojih zakonih, ki jih še ne poznamo. Zmerom bolj se širijo glasovi priznanih specialistov, da je splav v veliki meri kriv, da je rak na maternici tako čest.

Kakšni so začetni znaki raka na maternici: Sumljivo je vsako krvavenje iz maternice, ki ni v zvezi z rednim mesečnim perilom; posebno sumljivo še pri onih ženah, ki so že izgubile svoje mesečno perilo, pa čez nekaj časa začno

spet krvaveti. Ta izcedek iz maternice je navadno krvav, take barve nekako kot voda, v kateri smo oprali sveže meso. Sumljivo je tudi vsako krvavenje po spolnem občevanju.

Izcedek iz maternice postane sčasoma gnojen in strašno smrdi, tako da nihče ne more obstati poleg bolnice. Bolečine nastopajo jako pozno, postanejo pa neznosne.

Rak na maternici nastane ali v grlu maternice ali pa v dnu maternice. Grlo maternice oboli na raku češče pri onih, ki nikdar niso bile noseče. Iz grla maternice se širi potem novotvorba na vnanje ustje maternice in zavzame tudi gornji del nožnice. Pri preiskavi se vidi zadebeljena, neravna površina vnanjega ustja, večkrat pa je že začelo tudi razpadanje. Če se dotaknemo obolelega mesta, čutimo, da je trdo, krhko in da rado krvavi. Rak v dnu maternice je češči pri ženah, ki so rodile, raste počasneje in je manj nevaren kot rak v grlu maternice, to pa zato, ker se ne širi tako naglo po telesu.

Če žena ne pride pravočasno k zdravniku, se rak širi dalje v mehur ali v črevo, ali na obe strani in tu je pač že vsaka pomoč brezuspešna. Zdravnik le še skrbi, da olajša strašne bolečine, dokler bolnico ne reši smrt.

Rak na jajčniku: vzrokov za raka na jajčniku ne vemo. Prvi znaki bi bili pritisk in težina v križu in spodnjem delu trebuha; če se rak jako razširi, velik trebuh, kasneje vodenica. Tudi silne bolečine in povračanje ter neredno krvavenje iz maternice so pojavi, ki nam vzbujajo sum za raka na jajčniku.

Tudi pri raku v nožnici nam vzbuja sum krvavkast ali gnojni izcedek, posebno sumljivo je krvavenje po spolnem občevanju.

Rak v prostati: pri moških povzroča najprej težave pri uriniranju, — jako lahko se razširi v mehur ali črevo, ter kasneje povzroča silne bolečine. Seveda je tudi tu vsaka ugotovitev brez natančne zdravniške preiskave nemogoča.

Rak vnanjega spolovila nastane pri moških, kakor tudi pri ženskah najraje na mestu prejšnjih čirov, ki so nastali zaradi sifilisa, ali pa kapavca. Zanimivo je, da rak vnanjega spolovila pri židih, ki so obrezani, skoraj nikdar ne nastopa, to pa zato, ker imajo spolovilo čisto.

S tem sem podal v glavnem prve pojave raka. Opozorjeni ste, na vas pa je,

da kakor hitro se vam zdi da imate take težave, ki bi bile sumljive na raka, takoj greste k zdravniku, kateremu pač zaupate in ta bo ali vaš sum odvrnil ali pa vam nasvetoval zdravljenje.

Katerih pripomočkov se poslužujemo za zdravljenje raka?

Najstarejši pripomočki so nož in pa razbeljena kovina. Največkrat je operacija z nožem tudi edina pomoč, ki na raku obolelemu reši življenje. Včasih, in prav posebno pa tam, kjer operacija ni več mogoča, se zdravniki poslužujejo razbeljene kovine, da uničijo, kolikor je mogoče, rakasto tkivo.

Poleg noža in ognja pa služijo zdravljenju raka tudi še röntgenski in radijevi žarki, ki nam včasih omogočajo, da dosežemo popolno ozdravljenje tudi še v takih primerih, kjer je bil prej bolnik izgubljen. Večkrat nam šele prejšnje obsevanje s temi žarki omogoči poznejšo operacijo. Röntgen aparate imamo po vseh bolnicah, seveda je röntgenski aparat za obsevanje bolnikov v Ljubljani že skoraj pol leta pokvarjen, radium pa imajo v Beogradu in Zagrebu, kjer imajo tudi poseben institut za zdravljenje na raku obolelih — z radijem. Kdaj bomo dobili radium v Ljubljani? Kdo ve?

Ali se moremo očitovati raka? Zanimivo je, da narodi, ki živijo še popolnoma preprosto naravno življenje, raka skoraj ne poznajo, čeprav je razširjen po vsem svetu. Nasprotno pa je v krajih z večjo t. zv. civilizacijo rak bo-

lezen, ki bo zavzela kmalu prvo mesto med vsemi boleznimi. Zdi se torej, da nam je civilizacija poleg strojnih pušk, strupenih vojnih plinov in drugih takih dobrin prinesla tudi večjo umrljivost za rakom. Seveda, vse je drugače kot v ne-modernih starih časih. Časopisi so pisali svojčas, da bomo kmalu v nekaj kroglicah užili hrano za ves dan. Konserve, pokvarjene jedi, ostre začimbe, silni konsum alkohola in tobaka, pa naša okolica polna strupenih plinov iz tovarn, avtomobilov itd., vse to pač ne koristi zdravju.

Preprosto življenje v prahu in dima prosti prirodi, preprosta hrana brez ostrih začimb itd. in pa moderna higiena in zdravstvena prosveta ljudstva — pa rak najbrže kmalu ne bo več tako strašilo.

Znano je, da se nagnjenost do raka podeduje in navedel sem nekaj primerov. Zato bi vam priporočal, da pazite, preden se poročite, da ne bo vaš izvoljenec ali vaša nevesta iz rodbine, kjer je rak deden. Posebno če sta oba iz takih rodbin, je precejšnja verjetnost, da bodo tudi otroci nagnjeni k tej bolezni.

Cuvajte pa se sploh vseh bolezni, ker kakor veste, rak ne napade popolnoma zdravega organa.

Če pa ste zapazili, da nekaj ni v redu, če vam te težave vzbujajo sum na raka, ne čakajte, ne odlašajte, ampak pojdite takoj k zdravniku, ki je zato tu, da vam v teh primerih svetuje in da čuva nad vašim zdravjem.

ELEKTRIČNA PROVODNOST POSAMEZNIH DELOV TELESA

Z nešteti poskusi na živih kuncih so ameriški znanstveniki dognali, da teče pri stalni napetosti skozi posamezne dele telesa različno jak električni tok. Za provodnost so postavili naslednje številke: Najbolje prevaja tok tekočina hrbtnega mozga 179, žolč 152, kri 80, mišice 66, veliki možgani 18, mali možgani 14, srce 11, jetra 8. Te številke so mimo drugega zelo važne tudi zaradi tega, ker se na njih podlagi lahko določi, katera valovna dolžina je najprimernejša pri zdravljenju z ultra kratkimi električnimi valovi, da se dotični organ najbolj pregreje. Po teh računih so najugodnejše valovne dolžine za hrbtni mozeg 0,79 m, za žolč 0,93 m, kri 1,77 m, mišice 2,15 m, veliki možgani 7,87 m, za male možgane 10,1 m, za srce 12,9 m in za jetra 17,7 m. Če se namreč upoštevajo te valovne dolžine, potem je mogoče ta ali oni organ, ki leži popolnoma v sredini telesa, bolj pregreti nego druge organe v soseschi, čeprav se bližje viru žarkov.

Skorec pozdravlja pozno pomlad

ZGODOVINSKO DRUŠTVO V MARIBORU

DR. VLAD. TRAVNER

NADALJEVANJE

3. Arhiv

Važna skrb društva je bila zbirati listine o preteklosti Spodnje Štajerske. Temelj arhiva tvori obsežna Slekovčeva zbirka popisov lavantinske duhovščine in dokumentov iz Središča. Društvo je zbralo številne arhivalije — pred vsem urbarje —, ki so važni za zgodovino mest oziroma trgov Maribor, (mestni arhiv), Šoštanj, Dravograd, Sv. Lenart v Sl. gor., Vuzenica, Veržej, Središče, Podčetrtek i. dr., gradov Gor. Polskava, Gor. Radgona, Gor. Cmurek, Branek, Vel. Nedelja, Štatenberg, Podsreda, Puchenstein i. dr.; nadalje razne razglase, letake in druge spomine na svetovno vojno, preobrat in koroški plebiscit; korespondenco in rokopise odličnih mož kakor A. M. Slomška, Jos. Vošnjaka, K. Streklja, P. Turnerja, nemškega pesnika Hilarija (barona v. Rastra); dokumente o društvenem delovanju itd. Po osvobojenju se je trudilo društvo — žal, zaman — dobiti naše arhivalije iz Gradca in Dunaja.

Do 1929 je delil arhiv v splošnem uso- do muzeja in knjižnice Zgodovinskega društva. 29. IV. 1929 je sklical tedanji prosvetni inšpektor dr. Fr. Kotnik an- keto, na kateri so zastopniki cerkvenih, šolskih, sodnih upravnih oblasti ter kul- turnih društev naprosili oblastnega ko- misarja dr. Jos. Leskovarja, da ustanovi oblast v Mariboru javni arhiv. Ta želja se je izpolnila 19. VI. istega leta. Po ukinitvi mariborske oblasti je postal arhiv banovinski ter je zdaj v poslopju okrajnega načelstva; upravlja ga arhi- var Franjo Baš.

4. Predavanja, proslave in izleti

Za širše sloje prebivalstva je prirejalo društvo — bodisi samo, bodisi skupno z drugimi kulturnimi organizacijami kakor Muzejskih društev v Mariboru, Ptuju, Varaždinu i. dr., Ljudske univerze, Če- škega kluba itd. — ob primernih pri- likah poljudno-znanstvena predavanja o raznih krajih bivše Spod. Štajerske, sla- vilo važnejše obletnice, se spominjalo velikih mož in napravilo več poučnih iz- letov z razlago spomenikov ali strokov- nimi zborovanji.

Naj zadostuje le par vzgledov iz no- vejše dobe. Tako je postavilo n. pr. 1926 spomenik Fr. Miklošiču v Ljutomeru, od- krilo spominski plošči na rojstni hiši Bo- židara Raiča na Zvabu blizu Ormoža (1927) in na domu pesnika Antona Aškerc v Senožetah pri Rimskih topli- cah (1932), proslavilo spomin velikega geografa Jovana Cvijića ob priliki nje- gove smrti (1927), 100 letnico smrti Jos. Dobrovskega (1929), 1000 letnico sv. Vavla (1929), 100 letnico rojstva Fr. Levstika (1931), se udeležilo proslave Frana Račkega v Zagrebu (1931) i. dr. Lastno 25 letnico je proslavilo 1928 skupno z Muzejskim društvom s slav- nostno številko Časopisa in s strokov- nim zborovanjem domačih in tujih zgo- dovinarjev. Poučne izlete s predavanji in razlago naših spomenikov je napra- vilo n. pr. v Ptuj, na Ptujsko goro in v Varaždin. V zadnjem času se vrše v čit- talnici Studijske knjižnice redni dru- števni sestanki, kjer obravnavajo do- mači predavatelji zgodovinske, zemlje- pisne, narodopisne in literarne probleme.

5. Društvene publikacije

Jedro društvenega delovanja so pu- blikacije. 1905 je ustanovilo društvo svoje glasilo »Časopis za zgodovino in narodopisje«, ki izhaja dvakrat do tri- krat letno. Prvi urednik je bil Anton Kaspret († 1917); njegov naslednik je Kovačič. Kljub velikim žrtvam in teža- vām — posebno med vojno — je izhajal Časopis doslej redno. Ti zvezki tvorijo pester mozaik arheologije, cerkvene, po- litične, gospodarske, kulturne, pravne, književne in umetnostne zgodovine, nu- mizmatike, heraldike, opisov narodnih noš in šeg, ljudske medicine, praznov- stva itd. Tu vidi bravec obličje mater- ne zemlje in dušo svojega naroda. Od 1930 izhaja kot priloga »Arhiv za zgo- dovino in narodopisje«.

Poleg tega je izdalo društvo 2 zvezka »Zgodovinske knjižnice« (o krajevnih kronikah in prazgodovinskih izkopava- njih), Strekljevo »Historično slovnico slovenskega jezika«, Kovačičeva obsež- na dela »Trg Središče«, »Nadžupnja Sv. Križa pri Rogaški Slatini« in »Ljuto- mer«, Maroltovo knjigo »Dekanija Ce- lje« (kot 3. zv. »Umetnostnih spomeni-

kov Slovenije»), nadalje številne manjše publikacije in ponatise n. pr. Vrstovšek: »Celjski grofi in njih ozemlje« in »Dr. Matija Prelog«, Dolenc: »Kmečko dedno nasledstvo za časa veljavnosti gorskih bukev«, Košir-Möderndorfer: »Ljudska medicina« itd.

V zameno pošilja zgodovinskemu društvu svoje publikacije stalno nad 50 korporacij in uredništev iz naslednjih držav oziroma mest: Jugoslavija (Beograd, Ljubljana, Makarska, Novi Sad, Sarajevo, Skoplje, Split, Zagreb); Avstrija (Celovec, Dunaj, Gradec); Bolgarska (Sofija); Češkoslovaška (Brno, Mor. Ostrava, Olomouc, Praga, Turčinski Sv.

Martin); Francija (Pariz); Italija (Padova, Rim, Trst); Madžarska (Sombotelj); Nemčija (Berlin, Vratislava, Budyšin, Frankfurt ob Meni); Poljska (Katovice, Krakov, Lvov, Poznanj, Varšava); Švedska (Upsala) in poprej Ukrajina (Charkov). Vrh tega ima društvo mnogo osebnih zvez z znanstveniki najrazličnejših narodov in dežel. Društvene publikacije — pred vsem Časopis — uživajo torej mednarodno sloves, zato imajo tudi važnejše razprave resumeje v francoskem ali nemškem jeziku.

Zgodovinsko društvo, Muzejsko društvo, Študijska knjižnica in banovinski arhiv so danes pravno samostojni zavo-

Tyroler: GRAD (lesorez)

di z lastnimi štatuti, upravami in sredstvi. Dejansko pa tvorijo nedeljivo celoto ne samo, ker vrše pri vseh glavnih funkcijah iste osebe, temveč pred vsem, ker imajo vsi isti smoter: proučevati preteklost bivše Spod. Štajerske in buditi tako ljubezen do doma in roda. Središče vseh je Zgodovinsko društvo, ki je dalo ostalim temelje oziroma jim omogočilo razmah.

Tako združuje Zgodovinsko društvo vse znanstveno delo v severni prestolnici Slovenije. S tem je vplivalo silno na kulturni razvoj velikega dela našega naroda. Na njega probudo se je osnovalo 1914 v Celovcu »Zgodovinsko društvo za Slov. Koroško«, ki žal zaradi političnih razmer ni moglo uspevati. Nadalje je poživilo delo številnih prosvetnih organizacij v Mariboru in drugod.

Posebne zasluge si je pridobilo s svojimi ustanovami za srednješolsko mladino. S tem je okrepilo obenem narodno zavest, četudi se društvo ni bavilo nikdar s političnimi vprašanji.

Sadovi te smotrene kulturne in narodne vzgoje so se pokazali zlasti na mirovni konferenci v Parizu, kjer je branil ustanovitelj in idejni voditelj društva Kovačič z uspehom naše pravice. Te zasluge priznavajo vsi vodilni možje naše države in banovine. Najboljši prijatelj in zaščitnik društva je pomočnik bana dr. Otmar Pirkmajer. Zanimati pa se mora za Zgodovinsko društvo vsa naša javnost, da bo rodilo v bodočih desetletjih še mnogo sadov.

Societas antiquitatis rerumque gestarum Mariborensis sex lustris gloriose peractis vivat, crescat, floreat!

TEPE GAVRA, NAJSTARŠE MESTO NA SVETU

Srednja Azija, eno izmed najstarših torišč človeške kulture, polagoma odkriva svoje zaklade. Marljivemu prizadevanju odprave pennsylvanske univerze v Mezopotamiji ob vzhodni meji Palestine se je posrečilo odkriti izredno zanimivo najdbo. V kraju, ki se danes s turškim imenom naziva Tepe Gavra, so starinoslovci odkopali celo mesto, ki je nedvomno najstarša naselbina te vrste na svetu. Res da imamo že dovolj dokazov za še staršo kulturo človeštva na zemlji, toda v teh primerih gre le za neznatne naselbine in skupine dveh treh hiš, v Tepe Gavri pa so Ameri-

Grob št. 228, ki so ga odkrili raziskovalci

čani pod vodstvom dr. E. A. Speiserja odkrili celo urejeno mesto.

Še pred nekaj leti so raziskovalci odkopali kaldejski Ur, mesto

Adam in Eva na pečatu

očaka Abrahama, in našli tam ostanke, iz katerih se je dalo sklepati, da je Ur najstarše mesto sveta. Odkritje v Tepe Gavri pa daje prvenstvo starosti slednje imenovanemu mestu.

Še večja zanimivost pa je v tem, da so med zidovi Tepe Gavra odkrili glasnato podobo Adama in Eve, kar je po dosedanjih dognanjih spet najstarša upodobitev naših prastaršev. Oba sta upodobljena popolnoma gola, za

Evinim hrbtom pa se vzpenja kača. Seveda ni gotovo, da bi bili nekdanji prebivalci mesta imenovali moža in ženo z imenom Adama in Eve. Oba sta imela najbrž čudni, tuji in dolgi imeni, ni pa nobenega dvoma, da po doba predstavlja znane tri elemente iz stvarjenja in padca človeka.

Adama in Evo je upodobil umetnik, ki je živel okoli l. 3700 pred našim štetjem in je po tem takem podoba za dobrih 2000 let starša nego najstari del sv. pisma stare zaveze. Okoliščina, da so moža, ženo in kačo upodabljali

in podobo uporabljali za nekakšne pečate, pa priča, da je bil motiv splošno znan ter je zato še daleko starejšega izvora. Židovsko sv. pismo je staro legendo o izgubljenem rajju enostavno prevzelo v svojo zgodovino židovskega naroda, kakor si je na sličen način prisvojilo še več drugih motivov. Po židovskem sporočilu se je legenda razširila daleč po svetu in služi kot osnova za predstavo o življenju prvih ljudi v raznih sodobnih in davno izumrlih verstvih. (kr)

ŽIVLJENJE IN SMRT V SING SINGU

(LEWIS E. LAWES)

TRI IN DVAJSETO POGLAVJE

Za večino jetnikov pride dan, ko se jim odpro vrata kaznilnice.

V ječo pridejo kot izvrženci družbe, ljudje ki jih dom, šola in cerkev niso mogli obdržati na pravi poti.

Ali pa se sme smatrati sam zapor pod pritiskom ter umetnimi in nenaravnimi okoliščinami kot uspešno sredstvo, da jih spet prikroji zahtevam družbe?

Ce ne, tedaj bi morala biti ječa več, nego prostor, kamor se zapirajo obsojenci za čas njihove obsodbe.

Kaj je v to svrhu storjeno? Skoraj ničesar.

Krivda za to ne zadene le kaznilniškega osebja, čeprav večina med njimi smatra, da je opravila svojo dolžnost, če budno pazi in nadzira jetnike do dneva, ko se izpuste na svobodo.

Seveda je to glavna dolžnost kaznilniškega uslužbenca, vendar s tem še ni izčrpano njegovo delo. Zaradi omejitve pa, na katere zadene pri tem po zakonu, in spričo ljudskih predsodkov v teh stvarih, so te vrste poskusi zelo otežkočeni.

Ugotovil sem pa pri tem, da večina onih, ki največ in najbolj glasno govore o potuhi, niso bili niti enkrat kot slučajni posetniki v kaki jetnišnici, ali pa glodažo na kaki politični kosti.

Vodstvo neke jetnišnice predstavlja izredno zamotan in težaven problem. Posebej velja še to za Sing Sing, čigar jet-

niki so priznано najdrznejši in najbolj obupani na svetu.

Vsi ti ljudje žive v kaznilniških prostorih, ki so mogoče najslabši na svetu in na zemljišču, s katerega je vsaj teoretično lažje pobegniti kot s katere koli druge velike ječe na svetu.

Kljub tem neugodnim pogojem uživa Sing Sing v vsakem oziru dober glas med svetovnimi ječami. Mnogo tega uspeha je pripisati dejstvu, da se Sing Sing zadnja leta nič več ne vmešava v politiko.

Obstoja nada, da bo mogoče s časom naučiti vsakega jetnika kako koristno delo in da jih bodo mogli tudi zaposliti v produktivnem delu osem ur vsakega delavnega dne.

V tem primeru se uprava nada, da bo kaznilniška industrija mogla gospodarsko uspešno obratovati, kar bo omogočalo plačevati za delo primerno odškodnino. Ta denar bi se potem porabil po želji obsojencev za vzdrževanje njihovih družin, ali bi se pa nalagal na njihov račun, tako da bi imeli nekaj razpoložljivih sredstev po prestani kazni.

Iz osebnih izkušenj sem trdno prepričan, da izpuščeni kaznjenci po večini spet zaidejo na kriva pota le zaradi tega, ker jim deset dolarjev, ki jim jih država da, ko zapuste jetnišnico, ne zadošča, da bi s tem kaj začeli.

Točno mi je znano, da je mala dodatna pomoč, ki mi jo je bilo včasih možno dati izpuščenim jetnikom, ki so se v svojem

di z lastnimi štatuti, upravami in sredstvi. Dejansko pa tvorijo nedeljivo celoto ne samo, ker vrše pri vseh glavne funkcije iste osebe, temveč pred vsem, ker imajo vsi isti smoter: proučavati preteklost bivše Spod. štajerske in buditi tako ljubezen do doma in roda. Središče vseh je Zgodovinsko društvo, ki je dalo ostalim temelje oziroma jim omogočilo razmah.

Tako združuje Zgodovinsko društvo vse znanstveno delo v severni prestolnici Slovenije. S tem je vplivalo silno na kulturni razvoj velikega dela našega naroda. Na njega probudo se je osnovalo 1914 v Celovcu »Zgodovinsko društvo za Slov. Koroško«, ki žal zaradi političnih razmer ni moglo uspevati. Nadalje je poživilo delo številnih prosvetnih organizacij v Mariboru in drugod.

Posebne zasluge si je pridobilo s svojimi ustanovami za srednješolsko mladino. S tem je okrepilo obenem narodno zavest, četudi se društvo ni bavilo nikdar s političnimi vprašanji.

Sadovi te smotrene kulturne in narodne vzgoje so se pokazali zlasti na mirovni konferenci v Parizu, kjer je branil ustanovitelj in idejni voditelj društva Kovačič z uspehom naše pravice. Te zasluge priznavajo vsi vodilni možje naše države in banovine. Najboljši prijatelj in zaščitnik društva je pomočnik bana dr. Otmar Pirkmajer. Zanimati pa se mora za Zgodovinsko društvo vsa naša javnost, da bo rodilo v bodočih desetletjih še mnogo sadov.

Societas antiquitatis rerumque gestarum Mariborensis sex lustris gloriose peractis vivat, crescat, floreat!

TEPE GAVRA, NAJSTARŠE MESTO NA SVETU

Srednja Azija, eno izmed najstarših torišč človeške kulture, polagoma odkriva svoje zaklade. Marljivemu prizadevanju odprave pennsylvanske univerze v Mezopotamiji ob vzhodni meji Palestine se je posrečilo odkriti izredno zanimivo najdbo. V kraju, ki se danes s turškim imenom naziva Tepe Gavra, so starinoslovci odkopali celo mesto, ki je nedvomno najstarša naselbina te vrste na svetu. Res da imamo že dovolj dokazov za še staršo kulturo človeštva na zemlji, toda v teh primerih gre le za neznatne naselbine in skupine dveh treh hiš, v Tepe Gavri pa so Ameri-

Adam in Eva na pečatu

Grob št. 228, ki so ga odkrili raziskovalci

čani pod vodstvom dr. E. A. Speiserja odkrili celo urejeno mesto.

Še pred nekoliko leti so raziskovalci odkopali kaldejski Ur, mesto

očaka Abrahama, in našli tam ostanke, iz katerih se je dalo sklepati, da je Ur najstarše mesto sveta. Odkritje v Tepe Gavri pa daje prvenstvo starosti slednje imenovanemu mestu.

Še večja zanimivost pa je v tem, da so med zidovi Tepe Gavra odkrili glinasto podobo Adama in Eve, kar je po dosedanjih dognanjih spet najstarša upodobitev naših prastaršev. Oba sta upodobljena popolnoma gola, za

Evinim hrbtom pa se vzpenja kača. Seveda ni gotovo, da bi bili nekdanji prebivalci mesta imenovali moža in ženo z imenom Adama in Eve. Oba sta imela najbrž čudni, tuji in dolgi imeni, ni pa nobenega dvoma, da podoba predstavlja znane tri elemente iz stvarjenja in padca človeka.

Adama in Evo je upodobil umetnik, ki je živel okoli l. 3700 pred našim štetjem in je po tem takem podoba za dobrih 2000 let starša nego najstari del sv. pisma stare zaveze. Okoliščina, da so moža, ženo in kačo upodabljali

in podobo uporabljali za nekakšne pečate, pa priča, da je bil motiv splošno znan ter je zato še daleko starejšega izvora. Židovsko sv. pismo je staro legendo o izgubljenem raj uenostavno prevzelo v svojo zgodovino židovskega naroda, kakor si je na sličen način prisvojilo še več drugih motivov. Po židovskem sporočilu se je legenda razširila daleč po svetu in služi kot osnova za predstavo o življenju prvih ljudi v raznih sodobnih in davno izumrlih verstvih. (kr)

ŽIVLJENJE IN SMRT V SING SINGU

(LEWIS E. LAWES)

TRI IN DVAJSETO POGLAVJE

Za večino jetnikov pride dan, ko se jim odpro vrata kaznilnice.

V ječo pridejo kot izvrženci družbe, ljudje ki jih dom, šola in cerkev niso mogli obdržati na pravi poti.

Ali pa se sme smatrati sam zapor pod pritiskom ter umetnimi in nenaravnimi okoliščinami kot uspešno sredstvo, da jih spet prikroji zahtevam družbe?

Če ne, tedaj bi morala biti ječa več, nego prostor, kamor se zapirajo obsojenci za čas njihove obsodbe.

Kaj je v to svrhu storjeno? Skoraj ničesar.

Krivda za to ne zadene le kaznilniškega obojca, čeprav večina med njimi smatra, da je opravila svojo dolžnost, če budno pazi in nadzira jetnike do dneva, ko se izpuste na svobodo.

Seveda je to glavna dolžnost kaznilniškega uslužbenca, vendar s tem še ni izčrpano njegovo delo. Zaradi omejitve pa, na katere zadene pri tem po zakonu, in spričo ljudskih predsodkov v teh stvarih, so te vrste poskusi zelo otežkočeni.

Ugotovil sem pa pri tem, da večina onih, ki največ in najbolj glasno govore o potuhi, niso bili niti enkrat kot slučajni posetniki v kaki jetnišnici, ali pa glodajo na kaki politični kosti.

Vodstvo neke jetnišnice predstavlja izredno zamotan in težaven problem. Po sebi velja še to za Sing Sing, čigar jet-

niki so priznано najdrznejši in najbolj obupani na svetu.

Vsi ti ljudje žive v kaznilniških prostorih, ki so mogoče najslabši na svetu in na zemljišču, s katerega je vsaj teoretično lažje pobegniti kot s katere koli druge velike ječe na svetu.

Kljub tem neugodnim pogojem uživa Sing Sing v vsakem oziru dober glas med svetovnimi ječami. Mnogo tega uspeha je pripisati dejstvu, da se Sing Sing zadnja leta nič več ne vmešava v politiko.

Obstoja nada, da bo mogoče s časom naučiti vsakega jetnika kako koristno delo in da jih bodo mogli tudi zaposliti v produktivnem delu osem ur vsakega delavnega dne.

V tem primeru se uprava nada, da bo kaznilniška industrija mogla gospodarsko uspešno obratovati, kar bo omogočalo plačevati za delo primerno odškodnino. Ta denar bi se potem porabil po želji obsojencev za vzdrževanje njihovih družin, ali bi se pa nalagala na njihov račun, tako da bi imeli nekaj razpoložljivih sredstev po prestani kazni.

Iz osebnih izkušenj sem trdno prepričan, da izpuščeni kaznjenci po večini spet zaidejo na kriva pota le zaradi tega, ker jim deset dolarjev, ki jim jih država da, ko zapuste jetnišnico, ne zadošča, da bi s tem kaj začeli.

Točno mi je znano, da je mala dodatna pomoč, ki mi jo je bilo včasih možno dati izpuščenim jetnikom, ki so se v svojem

obupu obrnili name, bilo dovolj, da so ostali na pravi poti.

Mogoče bo koga tudi zanimalo, da sem prejel večino teh posojil povrnjeno, in sem tudi spoznal, da jetnik kot večina ljudi noče usmiljenja, temveč le dela.

Prepričan sem, da bi fond, iz katerega bi se dajala posojila vrednim jetnikom na način kot se dajejo univerzitetnim dijakom, naredil več dobrega kot vsak

drug človekoljubni pokret v prilog kaznjencev.

Mislim tudi, da bi bila to največja prilika, ki bi jo imela kaka organizacija ali kak posamezen človekoljub, da se izkaže pred človeštvom, in bi prinesla neminljive socialne uspehe.

KONEC

(COPYRIGHT BY KING FEATURES SYNDICATE)
PONATIS ZABRANJEN

POMEMBNE OBLETNICE

80 LET

PETROLEJSKE RAZSVETLJAVE

Največ ljudi je mnenja, da so bili Američani prvi, ki so prišli na misel pridobivati petrolej iz sirovega olja ali nafte in ga uporabljati za razsvetljavo. Vendar pa to ne drži. Prvi, ki je spoznal ogromen pomen nafte in iznašel petrolej, je bil neki Schreiner iz Boryslawa v Galiciji, poznejšem središču gališke petrolejske industrije. Sicer je slovel Boryslaw že v prejšnjih časih po svoji mastni tekočini, vendar ni tedaj še nihče spoznal vrednosti sirovega olja za industrijo. Le tu pa tam so izdelovali iz tekočine različne maže in jo uporabljali tudi kot prvovrstno zdravilno sredstvo.

V Boryslawu je bilo tedaj nešteto vrelcev nafte. Tudi v majhni kleti Schreinerjeve hišice je prihajala na dan; Schreiner je izdeloval iz mastne snovi čisto za čevlje in ga prodajal za majhen denar. L. 1853 je nastopila huda zima in Schreinerjevo hišico je enkrat pošteno zamedlo; vsak izhod je bil nemogoč. S hrano je bil sicer dobro založen, toda pošla mu je razsvetljava, kajti mala oljnata svetilka, — edina razsvetljava tedanjih časov, — je že prvi večer ugasnila. Snežni vihar je divjal več dni in Schreiner je bil zaradi neprestane teme obupan. Tedaj mu je šinilo v glavo, da bi polizkušal srečo z mastno tekočino v kleti. Zvil si je dolg stenj iz bombaževinate cunje in se počasi pretipal v klet. Vtaknil je stenj v nafto in ga prižgal. V nemalo začudenje in veselje je zagorela prva petrolejska svetilka. Schreiner je šel še dalje in razmišljal, kako bi se dala ločiti gorilna snov od ostale negorilne mase in zvišati tako intenziteta svetlobe.

Nabavil si je v sosednji žganjarni destilacijsko pripravo in posrečilo se mu je, da je dobil s suho destilacijo prvi petrolej. Schreiner je zaslovel po vsej deželi in kmalu so poznali novo gorljivo tekočino po vsej Evropi. Prvič so uporabljali petrolejko javno v neki lvovski bolnici.

V Ameriko je prišla par let pozneje; prva petrolejska polja so odkrili šele l. 1857.

Schreiner je dal izkopati v Boryslawu nekaj petrolejskih jam. Seveda so bile ze-

lo primitivne in komaj 15 do 18 m globoke, vendar so dajale za tedanje čase dovolj nafte. Ustanovil je tudi prvo petrolejsko rafinerijo. Kot podjetnik pa ni imel sreče, zgubil je pridobljeno premoženje ter umrl v bedi in pomanjkanju, med tem ko so drugi obogateli. Z. š.

50 LET VOZNJE S KOLESOM

Pred 50 leti se je pojavila v naših krajih najstarejša oblika kolesa, staro visoko kolo. Njegova višina je bila po potrebi različna in je imelo primitiven, komaj prst debel gumijast obroč. Najvišja kolesa smo dobivali iz Anglije. Staro kolo je pri vožnji ropotalo in je bilo že od daleč slišati zvonec, ki se je zaradi tresljajev oglašal. Sredi drogov ob osi kolesa je visela oljnata svetilka. Dandanes bi se nemalo začudili, ako bi videli kako se muči kolesar z nepraktičnim starim kolesom pri stopanju na kolo in s kolesa, saj je to zahtevalo precej spretnosti. Po kratkem zaletu je moral stopiti na ostrogo vilic zadnjega kolesa ter počakati, da se dvigne pedal, na katerega se je uprl in se povzpel v sedlo. V prometu se staro kolo ni moglo uveljaviti, ker je zahtevalo preveč spretnosti in poguma in je bila vožnja po strmih klanjih nevarna. Tedaj se ni vozil nihče v običajni obleki, predpisana je bila sportna čepica in kratke hlače z dolgimi nogavicami.

Okoli l. 1890. pa smo dobili že prvo nizko kolo z masivnimi gumijastimi obroči. Pristaši starejše oblike so ga imenovali omalovaževaje »varnostno kolo«. Izkušnja je namreč pokazala, da se vsak lažje in hitreje nauči vožnje na nizkem kolesu, kot pa na starem visokem kolesu. Prve oblike nizkega kolesa na verižni pogon niso še imele obeh enakih obročev. Uporabnejša oblika je kmalu zmagala, pojavil se je zračni obroč in okoli l. 1895. se je že ustalila današnja. Strm. este niso več ovirale vožnje, vse je uporabljalo nizko kolo in dolge vožnje niso bile nič kaj posebnega. Toda še vedno niso poznali kolesa na prosti tek, kdor je hotel zavirati, je moral pritiskati s čevljem ob pneuma-

tiko sprednjega kolesa. Pri srednji strmini je moral kolesar postaviti obe nogi na posebna stopala, pedali pa so se prosto vrtili. Za daljše vožnje v doline so šaljivci iznašli poseben način zaviranja. Navezali so si dračja in ga vlekli za seboj. Seveda so ta način zaviranja kmalu zabranili, ker je poškodoval ceste in ogražal potnike. Po l. 1895. je bilo staro visoko kolo že zelo redko.

Industrija je v teh letih nizko kolo v posameznih delih izpopolnjevala. Pojavili so se okvirji s križastimi cevmi iz bambusa s kovinastimi okrožnimi nastavki. Na mesto verižnega pogona se je poskušalo s pogonom na stožčasto kolo. L. 1902. so se pojavile v Zgornji Italiji že prve zavore ob obroču sprednjega kolesa. Končno moderno obliko je doseglo kolo s prostim tekom.

Kolo je postalo važno prometno sredstvo, utrla si je pot v širni svet in pred vsem v revnejše sloje, sportni moment je igral le podrejeno vlogo. Neverjetno se je razvilo pri nas kolesarstvo v zadnjih dveh desetletjih. Danes lahko prištevamo Ljubljano sorazmerno za Amsterdamom med prva mesta v Evropi. Seveda so vplivali na razvoj važni gospodarski momenti in spremenjene gospodarske prilike v našem mestu po vojni. Z. S.

OB 50 LETNICI STROJEPISJA

S problemom pisalnega stroja so se začeli baviti že zgodaj, nekako konec 17. stoletja. Tedaj je bila cela vrsta konstruk-

terjev na delu, da bi našli pravo rešitev, toda pot je bila še dolga. Prvi pisalni stroj je sestavil Anglež Mill, toda ker je bil stroj preveč nepraktičen in neokreten, se ni mogel nikjer uveljaviti. Vendar pa ima Mill zasluge za prvi model in upravičeno ga imenujemo očeta pisalnega stroja.

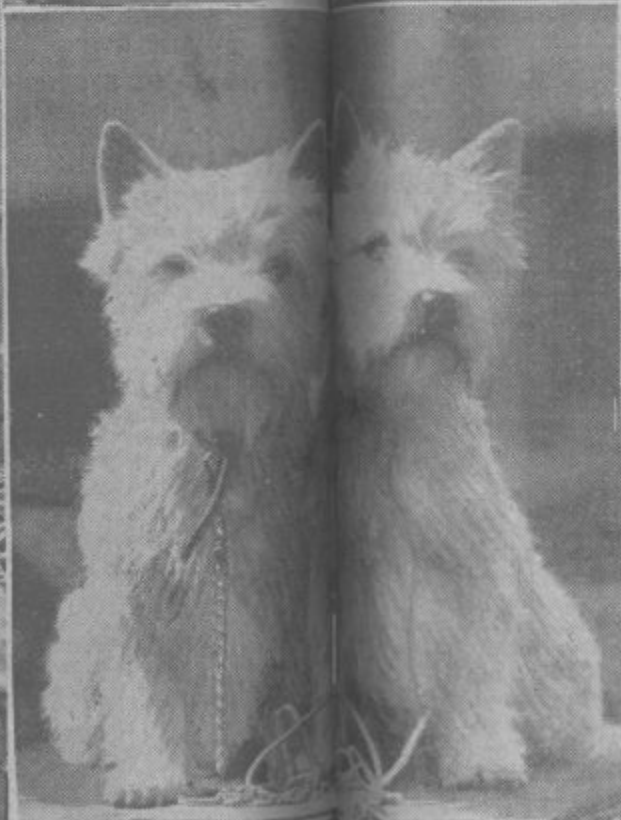
Od tedaj se ni premaknil problem pisalnega stroja z mrtve točke in šele po napornem delu se je amerškemu tiskarju Sholesu posrečilo l. 1867 najti v principu pravo rešitev, ki je bila v detajlih še vedno potrebna izboljšanja. V družbi s tovarnarjem Remingtonom iz Iliona je iznajdba l. 1873 izpopolnil. Ta stroj je opravljal še takrat približno trikrat večje delo kot človeška roka, dasiravno je bil še zelo primitiven in precej težak.

Najprej se je uveljavil v Nemčiji, toda le po daljšem času. Znani berlinski tvorničar Glogowski si je nabavil zastopstvo Remingtona za Nemčijo ter agitiral od urada do urada zanj, dasiravno so ga pisarji in knjigovodje odiklanjali, boječ se za svojo službo, češ da je nepripraven in neuporaben. Glogowski pa ni obupal. V družbi čvrstega moža, ki si je opasal težak stroj na rame, je agitiral neumorno dalje, dokler ni dobil končno vendarle nekaj naročil, ki so se nato kar vrstila. Nemški zdravniki so se za iznajdbo takoj zavzeli, ne da bi sploh spoznali pravi namen stroja. Videli so v njem dobro higiensko pripravo, ki ne kvari oči niti drže telesa in je posebno pripravna za slepce. Pisalni stroj se je kmalu uveljavil in razširil po vsej Evropi. Z. S.

V JUNIJU NA PLANINAH

Levo: Nova »obleka« za potapljače. Angleška admiraliteta je izvedla te dni poskuse z novo potapljaško opremo, ki omogoča pogreznitev v globino 1200 čevljev. Potapljač je ves čas v telefonski zvezi z ladjo. — V sredi zgoraj: Pri stricu predsedniku. Navzlic obilnemu vladnemu poslu se zabava ameriški predsednik Roosevelt s to petletno damico, ki je napravila

dolgo pot iz Michigana v Washington, da vtakne v predsednikovo gumbnico dišečo cvetko.

V sredi spodaj: Dva psička, ki sta na zadnji pasji razstavi v Londonu dobila največ odlikovanj. — Po zemeljskem plazu: Pogled na županovo hišo v San Clementu v Kaliforniji po katastrofi. Županova družina se je mogla še pravočasno rešiti.

MIŠKO IN KRALJICA PLESA

ROMANTICNA ČRTICA IZ NAŠEGA ČASA

TONE ČUFAR

1

Ko je Marica dosegla sedemnajsto leto, se je njeno srce zganilo. Z očmi je obvisela na nekaj let starejšem fantu in tiho trpela, dokler ni opazil, da je v tem dekletu njegova sreča, izpolnitev nad njegovega mladega srca.

Fanta so klicali za Miška. Bil je slok in zgovoren. Kruh si je služil v tvornici, življenjsko radovednost je tešil s knjigami, v njih je našel mnogo lepega, tudi tihega razvedrila so mu dale, vendar ne vsega, česar je iskal v življenju. Poznal se je z ljudmi, tudi z dekleti je govoril, jih zabaval s pripovedovanjem lepih zgodb in si večal njihovo naklonjenost s prikupnim vedenjem.

Ko je opazil, da ga Marica iz barake rada vidi, je tudi nji kaj lepega povedal. Kmalu, še sam ni vedel kdaj, je ona pomenila zanj vse tisto, kar mu je poprej manjkalo. Ona je bila njegova izpolnitev, on pa njena. Toda do prave sreče nista mogla priti. Čeprav sta se zares vzljubila, jima to ni dajalo radosti. Ljubezen je bila obema vir velikega trpljenja. Njena mati ji je silila drugega, njen oče je bil strog in ni poznal prizanašanja. Ničesar ji ni dovolil. Zato je Marica trpela. A čim težje se je z Miškom sestala, bolj ga je ljubila, močnejše so bile vezi njunih src. Kadar je šla iz mestne šole, je oprezala za njim, skrivaj mu je pisala in odgovarjala, skrivaj se je katerikrat odtrgala od doma in se z njim sestala.

Miško ji je vlival poguma za vse, kar je prišlo težkega. Čenrav njemu ni bilo najlažje, je v veliki ljubezni črpal moč za zmadovanje grenkosti in ji bil tudi najboljši prijatelj. Verovala sta drug v drugega in pričakovala lepših časov. Toda prišel je čas, ko ju je življenje ločilo.

Marica se je s starši preselila v oddaljen kraj.

2

Marica je trpela še bolj. Svoje trpljenje je izlila v pisma in jih pošiljala Mišku. On je odgovarjal. Toda v dopisovanju so nastajali tudi odmori. Pisma so papir, mladost pa hoče življenja.

V novem kraju so Marico kmalu opazili. Mladi ljudje so ji pričenjali dvoriti. Starši so jo začeli voditi na zabave. Bila je godna za možitev, zato so po svoji pameti skrbeli za njeno srečo. Marica se je kmalu uživala v nov svet. Kmalu je bila skoraj vsako nedeljo na plesišču. Kmalu ji je postalo dopisovanje z Miškom dolgočasno. Vse bolj in bolj je zavlačevala odgovore, vse bolj in bolj je v redkih pislih postajala hladna in kratka. Kmalu si je našla drugih prijateljev, z njimi veselja in razvedrila.

Miško ji je postal odveč.

Pisala mu je, da je brez njega našla svojo srečo. To je bilo takrat, ko so jo prvič izvolili za kraljico plesa.

Miško je umolknil.

3

Mišku je bilo težko. Z Marico je mnogo zgubil. V to, da je našla pravo srečo, ni mogel verjeti. Privoščil ji jo je, toda čutil je, da ne more kar tako nekaj zavreči. Z Marico sta trpela in se borila za kosček ljubezenske sreče pod soncem, zdaj pa naj bi vse zavrgel. Vsa mladostna upanja naj bi pohodil, vse pogazil in poteptal.

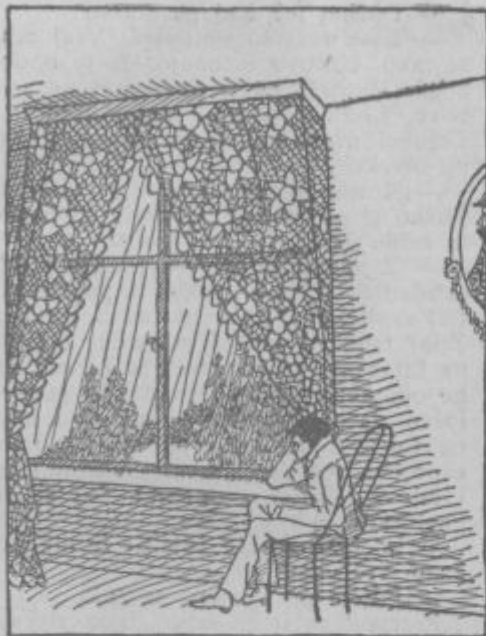
Tega ni znal storiti.

Molčal je, hodil v tvornico in premišljeval. Zmerom bolj je rasla v njem radovednost, kakšna neki je Marična sreča. Zmerom bolj se je v njem utrjevala misel, da mora porovati v njen kraj in pogledati, kako je prav za prav z dekletom, ki je izpričala toliko hrepenenja po njem, pa je nazadnje z veliko lahkoto potegnila črto čez vse, kar ji je nekoč pomenilo življenje in smrt.

Ko je njegova radovednost zrasla tako visoko, da nikjer več ni mogel vzdržati, se je odpravil na pot.

4

V mestu, kjer je živel Marica, mu ni bilo težko najti njenega stanovanja. Vedel je za cesto in hišno številko. Oglasil se je, kakor da potuje in prihaja mimogrede tudi k njim. Sprejeli so ga z navidezno prijaznostjo, toda prav kmalu je spoznal, da zlasti Marici ni preveč dobrodošel. Saj je govorila z njim, toda zaman je pričakoval

Jung: PESNIK

toplote in tistega, kar je čutil včasi, ko sta se skrivaj iskala in prav v tem iskanju doživljala svojevrstno lepoto. Iz Marice je govorila strast za zabavami, za trenutnimi užitki. Ko sta bila na samem in se mu je zdelo, da morda potegne ona masko s svoje duše in se prikaže v pristni podobi, ni izpolnila njegovega pričakovanja. Načenjal je globlje pomenke, toda ona se ni za njim nikamor spustila. Pripovedovala mu je, koliko plesov zna, kako jo čislajo plesalci, o svoji sreči pa ni znala ničesar razodeti.

Mišku je bilo težko pri srcu.

Pozabil je, da ga je k Marici prignala objestna radovednost. Nje mu je bilo žal. Ni se mu razkrivala, ni ga obsula s priznanji, toda ker jo je poznal, je prekmalu občutil, da se za vsem njenim veseljem skriva ranjeno srce in se prikazuje podoba zatrtega trpljenja. Povedal ji je, kaj misli, kaj čuti in spoznava, ona pa ni hotela ničesar priznati. Smejala se mu je in ga povabila na zabavo.

5

Na plesišču ji ni bil nič več mar. Pustila ga je pri mizi, da je sameval in ji čuval plašč. Kadar je igrala godba, se je vrtela, med odmori se je pa sprehajala po plesišču. Skoraj vsak

ples je plesala z drugim. Razposajenost je rasla, a z njo Marična veselost in Miškova potrtnost. On je komaj vztrajal. Vsem gostom in tudi njej je bil tujec. Ko je sklenil, da pojde stran, so volili kraljico plesa. Bilo je mnogo hrupa, veliko tekmovalk, dovolj pričakovanja in zavisti. Sredi naraščajoče nestrpnosti je tudi Miško počakal.

Izvoljena je bila Marica.

Poklonili so ji lepo darilo. Kar sijala je od sreče. Zmagoslavno je sprejemala čestilce in se zahvaljevala za poklone. Darilo je ponesla Mišku v varstvo. Našla ga je povsem pripravljeno ga na odhod. Ostrmela je in si ni mogla verjeti.

— Počakaj, nikamor se ti ne mudi, — mu je rekla in ga skušala s prijaznim obrazom zadržati.

Iz njegovega obraza je pa žarela velika resnost in odločnost. Neusmiljeno jo je prodiral z globokimi očmi in trdo je spregovoril:

— Res je, da se mi ne mudi, pa vendar ne ostanem tukaj. Ne maram kaliti tvoje velike sreče. Ne maram, da bi bil komu v napotje. Če ostanem, te utegnem obremeniti. Duhovi se razgrevajo. Tujec sem. Že zdaj sem morda komu odveč. Tudi zate, Marica, sem tujec. Za čuvarja tvojih stvari pa ne bo težko najti namestnika. Še stepli se bodo, saj ti ne manjka vdanih čestilcev. Poidi, čakajo te. Bodi srečna, za res srečna, za vse čase.

Marica ni vzdržala njegovega pogleda. Ko ni več govoril, je dvignila oči in videla, da odhaja. Hotela je za njim, toda vsa zmedena je ostala na svojem mestu in potem odšla s plesalci, ki niso mogli razumeti, da ob tako poskočni melodiji, ki se je razlivala po plesišču, more Marica strpeti brez plesanja. Znova se je vrtela, znova je kazala vesel obraz, včasi pa vzlic godbi in vsej razposajenosti ni mogla s pravim smehom na dan. Predala se je mislim, ki so jo težile.

Na zabavi je vzdržala do zore.

Kraljica plesa ni smela pobegniti iz lastnega kraljestva.

6.

Ko je Miško stopil iz zabavišča, ga je prevzel hlad noči. Počasi je šel po samotnem trgu, nikamor prav za prav ni vedel iti, na kak način bo že moral strpeti do jutra, si je mislil in zamišljeno šel naprej. Z vsakim korakom je bil bližje kamenitemu mostu na

koncu trga. Z vsakim korakom je bolj prislunil valovanju vode, ki je šumela in se penila pod velikimi oboki.

Na mostu se je ustavil in se naslonil na ograjo. V notranjosti ga je peklo, grenka bolečina mu je razjedala srce. V mislih je vse znova preživel. Sam se bi se je zdel odveč, življenje je zgubilo zanj ves smisel in sleherni vrednost. Bilo mu je brez cene. Žalostno je strmел v valove pod sabo, najrajši bi se jim vrgel v naročje in se z naglim skokom čez ograjo od vsega poslovil.

Za seboj je zaslišal previdne stopinje.

Pogledal je nazaj. Pred njim je stal nekoliko znan mladenič in ga prijazno pozdravil. Miško ni dolgo ugibal, kdo je. Videl ga je v zabavišču. Tam sta se večkrat srečala z očmi. Bil je med tistimi, ki so Miška opazovali. Zakaj je prišel za njim in ga pozdravil, si ni znal raztolmačiti. Gledal ga je z velikim presenečenjem in molčal. Tujca sva si, čeprav si prijazen, si je dejal Miško na tihem, ko fant le ni šel stran in on sam še vedno ni spregovoril.

— Ne glej me tako začudeno, — je dejal mladenič.

— Kdo si? — je vprašal Miško in se za korak umaknil.

— Tvoj brat! — se je zasmel fant. Tvoj brat, pa ne po materi, temveč po Marici, dragi moj. Kar tikajva se in domača si bodiva!

— Nič nimam proti temu, ampak čudno se mi zdi vse to. Zakaj hodiš za mano? Kakšno je našino bratstvo?

— Vse ti razložim. Z mano pojdi. Tu se še prehladiš. Čemu bi si kvaril zdravje, ko ni treba. Saj vem, kaj te muči. Vse sem videl.

— Na zabavi?

— Da, tam. Videl sem tvojo osamljenost in žalostne oči. Tudi tisto, kar si Marici povedal, sem dobro slišal. Opazil sem, da ni mogla kar tako preko tvojih besed. Rada bi te nazaj, pa si pogumno odšel. Prav si storil. Tedaj se mi je z gotovostjo potrdilo, kar sem slutil ves večer. Spoznal sem, da si ji bil več kakor znanec. Ker si težko odšel, me je mikalo za teboj. Saj si mi brat po usodi. Tudi mene je Marica ranila. Takrat, ko je bila prvič kraljica plesa. Hudo je bilo, pa sem premagal. Ona zelo rada muči. Mnogo jih je že trpelo zavoljo nje. Vsakega razvname. Ko je v največjem ognju, pa preseka in se na svoj način naslaja.

— Takšna je? Kaj pa starši?

— Take reči so jim všeč. Vsaj zdi se tako. Gotovo računajo, da jo bodo bogato oddali, pa ji pomagajo na zabave. Ljudem je mar samo dobiček. Trgovci prodajajo svojo robo, starši pa otroke.

— Morda je res tako, — je pritrdil Miško in se stresel. Bilo mu je hudo in zeblo ga je.

— Z mano pojdi, — je predlagal mladenič. — Na svoj dom te popeljem. Caj si skuhava, tovarišijo mi boš delal. Zdaj tako ne moreš nikamor. Marici na kljub morava biti vesela. Le nič se ne obotavljaj. Danes sem tako razpoložen, da bi zbral vse, ki hočejo z mano. Če se ti zdi, greva pa nazaj in tam zapojeva veselo pesem. Vsemu na kljub in Marici v opomin. Saj si jo imel rad?

— Imel. Še preveč. Nje pa to noč ne želim več videti.

— Potem pa z mano na čaj!

Potegnil ga je za seboj in zavriskal. Miško je zavonjal vino iz njegovih ust, toda uganke tega srečanja ni razrešil. Novemu zncu se je prepustil, da ga je svobodno vodil po ulicah.

Prav na koncu zanemarjenega predmestja sta stopila v nizko hišo.

DALJE

GIESE: OTROŠKO IGRIŠČE

HITRA DIAGNOZA NOSEČNOSTI

Na seji dunajskega biološkega društva je poročala kemičarka dr. R. Kapeller-Adler o svoji novi metodi za razpoznanje nosečnosti, ki je izredno nagla, priročna in se vrši na čisto kemični osnovi s preprosto analizo seči. Praktična medicina si je že dolgo želela take preproste metode, ki ni potrebna v prvi vrsti za to, da se ustreže razumljivi radovednosti žensk, ki slutijo, da so postale matere, marveč kot vodilo v težkih bolezenskih primerih. Dostikrat se skriva za navidezni znaki nosečnosti kakšna zavratna bolezen, dostikrat pa se za navidezni bolezenski znaki skriva novo življenje, ki kliče pod srcem.

V obeh primerih je pravočasna diagnoza odločilna za nadaljnje zdravnikovo ravnanje. S klinično preiskavo se lahko dožene nosečnost zanesljivo šele proti koncu drugega meseca. Raziskovalca hormonov profesorja Zondek in Aschheim sta sicer pred nekaj leti našla metodo, po kateri se da spoznati nosečnost že v najzgodnejšem stadiju, celo še pred koncem tretjega tedna in sicer zelo zanesljivo. Aschheim-Zondekova reakcija je postala svetovnoznana.* Temelji na pojavu, da izloča noseča ženska izredno velike množine ženskega spolnega hormona in hipofize. Množina teh spolnih hormonov v seči bodoče matere je tako velika, da lahko napravi nezrelo miško čez noč spolno godno. Te vrste biološki dokaz nosečnosti je popolnoma zanesljiv. Zdravniki pa ž njim vendar le niso popolnoma zadovoljni, ker mora biti za reakcije zmerom na razpolago večje število mišic samice pravilne starosti, ker je dalje zelo zamudno prepariranje in mikroskopiranje njihovih spolnih organov in slednjič ker je treba čakati na rezultat najmanj štiri ali pet dni.

Metoda gospe Kapeller-Adler ne zahteva tako kompliciranega aparata. Nekaj epruvet, nekaj kemičnih reagentov in dobre oči, ki znajo razlikovati barve, popolnoma zadostujejo. Nosečnost ali nenosečnost se lahko dožene v treh ali štirih urah. Pokazalo se je namreč, da izločajo noseče ženske v seči neko določno snov — kemiki jo imenujejo histidin — ki pokaže svojo navzočnost na

ta način, da se raztopina, v kateri je histidin, po dodatku nekkih določenih sestavin pobarva v značilnem modrovioletnem tonu.

Dunajska univerzitetna ženska klinika je dala kemičarki na razpolago obilico poskusnega materiala in nova reakcija je bila v vseh primerih nosečnosti dejanski pozitivna. Celo neki splav je bilo mogoče še deset dni kasneje doognati s kemično preskušnjo seči. Vendar pa je bila reakcija v nekaj primerih rahlo pozitivna tudi pri nenosečih ženskah. Treba jo bo torej še »požlahtniti« in preskusiti v najrazličnejših primerih, dokler ne bo dajala absolutno zanesljivih rezultatov. (m)

MERE PRI PRVOTNIH NARODIH

Za merako enoto so narodi pogostoma jemali ta ali oni del človeškega telesa: pedenj, laketi, seženj, čevelj, korak. Rdečke kočijo rabijo školjke. Drugi divjaki merijo dolge razdalje na dnevne pohode, torej 30 km.

Včasih pa služijo še drugi pripomočki za merjenje. Angleški raziskovalec Pott pripoveduje, da so mnogi rodovi v Indiji mero posneli po kravi, ki je njim sveta žival. Najmanjša mera je »kravje uho«, t. j. nekako dolžina dlan. Za velike daljave uporabljajo »muke«, razdaljo, na katero se še lahko siliš mukanje svetih živali, torej 4 km.

Drugod pa »kikerik« izraža razstoj: za prebivalce otoka Gazel oddaljenosti skoraj n. Džukažiri, ki žive v severni Mandžuriji, merijo razdaljine s časovno enoto, enako potu, katerega napravi zdrav odrasel človek med tem, ko konec hladne vode vzevré, to se pravi 30 minut.

Ali se vam zde te mere površne, nezadostne? Pa saj tudi mi izobraženi narodi merimo pogosto na hučaj, slišaj, streljaj. Pokojni profesor zemljepisja Pamner nam je v novomeški gimnaziji dopovedal širino kneževine Liechtensteinske: za dve pipi tobaka. Tudi čas merimo tu pa tam na čuden način. Čehom takole raste dan okoli Novega leta:

za nový rok
o slepičí skok,
a za tři krále
ještě o krok dále.

Tudi naš hribovec pravi za isto dobo: dan toliko zraste, kolikor petelin zine. (k)

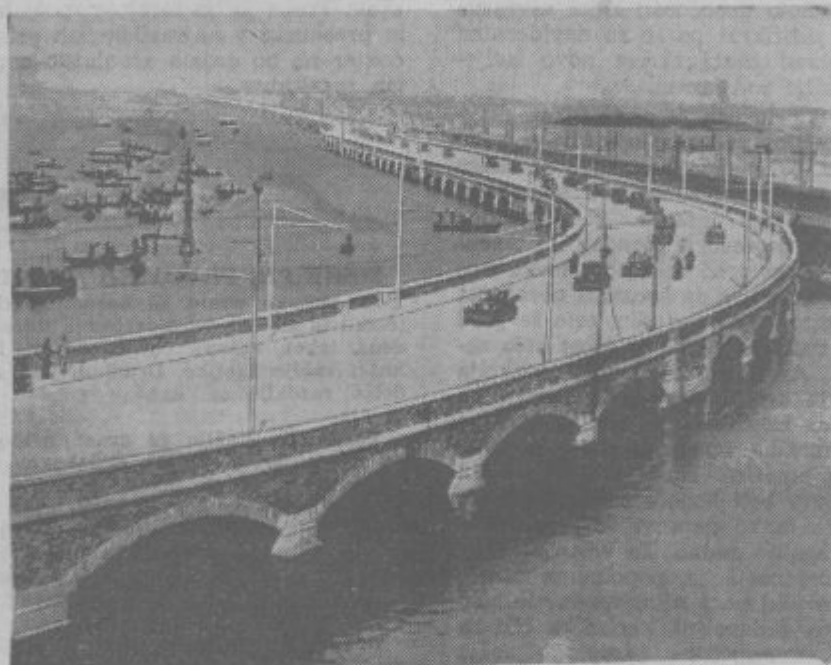
* Glej: univ. prof. dr. Boris Zarnik; Biologija nosečnosti, 21s knjige XII st. 98 in 122

BENEŠKI MOST

Po več ko tisočletni »splendid isolation« so Benetke končno dobile pravo zvezo s kopnino po velikanskem, širokem mostu, ki v ravni črti prečka laguno. Prav za prav se je načrta, ki se je zdaj uresničil, lotila že cesarska Avstrija, ko so bile Benetke še v njeni posesti. Ali kakor je tam vsaka reč po polževo napredovala, tako tudi most ni bil v celoti zgrajen. Od 1841. do 1846. je bil narejen samo nasip, po katerem je stekla železnica, gradnjo ceste so pa odložili

strani bolj poslovno usmerjenega meščanstva poudarjale velike materialne koristi, ki bi jih prinesla Benetkam udobna zveza s kopnim. Preklarije, ki bi najbrže še precej dolgo trajale, je končal sam Mussolini, ki je pustil brez oklevanja izdelati podrobne načrte, in je 1930. tudi odobril za gradnjo potrební kredit 120 milijonov lir. Dela so se takoj pričela, in v pičlih treh letih je bil most zgrajen.

Dolžina mostu s privozi vred je 8,5 km. Del konstrukcije nad laguno ki je

za pozneje. Z vozni in kasneje s kolesi ter avtomobili se je lahko potovalo v Benetke samo posredno po železnici, tako da se je manjkanje ceste zlasti v najnovejšem času čedalje bolj neprijetno občutilo. Novi most je zdaj odprl Benetke tudi tistim obiskovalcem, ki se neradi poslužujejo javnih prometnih sredstev.

Gradnja beneškega mostu bi se morala prav za prav pričeti že pred več leti, ali kakor pri vsakem velikem načrtu, so se tudi tukaj pojavila nasprotstva. Tenkočutni Benečani so se bali, da bo zaradi tako moderne zgradbe trpela arhitektonska zaokroženost mesta, da bo v umetniškem pogledu ubit njega samonikli značaj, dočim so se s

4 km dolg, počiva na 228 opornikih, v katerih so izklesani beneški levi. Most je 20 m širok. Po njem teče avtomobilska cesta, steza za kolesarje in dvojne hodnike za pešce. V Benetkah se konča cesta na Rimskem trgu, ki je bil šele nedavno urejen nalašč v ta namen. Na enem koncu je zgrajena velikanska garaža za 2000 avtomobilov, ki se morajo vsi brez izjeme ustavljati tukaj, tako da tudi v bodoče ne bo po mestu šoferskega trobentanja in ropotanja motorjev, ki se menda res ne bi podajalo dostojanstvu Markovega trga. In v razjari te vrste modernizma so se v lokalnem patriotizmu odreveneli benečanski patriciji najodločneje uprli in so zmagali. V tolažbo za vsiljeni most so

dobili še nov kanal »Rio Nuovo« v lepem starem slogu s peterimi tipično

letnikom, ki so vajeni ekspresnega doživljanja lepote, ne bo treba priti v

beneškimi mostovi. Po kanalu je tudi precej skrajšana pot od Rimskega do Markovega trga, tako da ameriškim in

konflikt z življenjskim načelom, da je čas zlato. (jn)

ELEKTRONKE Z MRZLO KATODO

Poglavitni del vsakega radio sprejemnika je elektronka, glavni del elektronke pa tako zvana žareča katoda, navadna nitka, ki se razžari z električnim tokom in oddaja v tem stanju iz sebe elektrone, elementarne sestavne delce elektrike. Žareča katoda je hkrati tudi najkočljivejši del vsake elektronke in zaradi tega si tehniki že dolgo prizadevajo, ustvariti mrzlo katodo, ki je ne bi bilo treba kuriti z električnim tokom. Radio aparati bi se s tem zelo poenostavili.

Znanstveniki se niso trudili zaman. Doslej se je že nekaterim vsaj deloma posrečilo rešiti problem mrzle katode. Zadnji čas pa se trdovratno ponavlja vest, da se je nekemu ameriškemu inženjerju izum mrzle katode popolnoma posrečilo. Glavna težava elektronke z mrzlo katodo je pač ta, da mora proizvajati elektrone brez kurjave. Da doseže ta smoter, je ameriški izumitelj ubral naslednjo pot: Iz steklenega balona elektronke je popolnoma izsesal zrak in napolnil prostor s plinom

nove določne sestave. Sistem katode, mreže in anode je dopolnil še z neko dodatno elektrodo, ki predstavlja v novi elektronki navidezni vir elektronov. Pojav v elektronki je naslednji: Zaradi anodne napetosti nastane v elektronki tleče električno izpraznjevanje skozi plin kakor v znanih tlečih žarnicah ali tlinkah, pri čemer nastajajo elektroni, ki se s primerno dodatno električno napetostjo tolikanj pospešijo, da uhajajo skozi luknjice pomožne elektrode, kakor da bi žareli neposredno iz nje. Pomožna elektroda deluje torej elekčno kakor žareča katoda normalne elektronke. Na ostalih delih nove elektronke, ki so potrebni za ojačevanje ali opravljajo druge funkcije v sprejemniku radio valov, ni treba ničesar bistvenega spremeniti. Aparat z novimi elektronkami, ki ga je izumitelj že javno predvajal, je baje poslušalce popolnoma zadovoljil.

DOŽIVLJAJI V DŽUNGLI

FRANK BUCK

23. POGLAVJE

KITAJCI HOČEJO IMETI TIGROVO TRUPLO

Mislil, da bi bila najbolj čudovita knjiga, ki bi jo kdo lahko napisal, knjiga o azijskem praznoverju, a najzanimivejše poglavje bi bilo ono, kjer se opisujejo razne vrste vraž, v katerih igrajo živali glavno vlogo.

Tako kroži med Kitajci vera, da je tigrov žolčni mehur nepogrešljiv lek proti vsem boleznim. Ni bolezni, ki se ne bi dala ozdraviti z grenkim žolčem, odvzetim pravkar poginuli veliki progasti mački. Bolezni srca in pljuč izginejo hipoma, čim se pokaže najmanjša množina posušenega tigrovega žolča. Kdor je lastnik tega čudežnega sredstva, postane srečen človek in ljubljeneec bogov.

Vera v zdravilno moč tigrovega žolča mi je povzročila občutno škodo, poleg tega še v okoliščinah, ki bi lahko postale prav nevarne.

Skoraj vse ladje, ki plovejo po vodah Daljnega vzhoda, imajo kitajsko posadko in kitajsko postrežbo. Zaradi tega ni bilo nič nenavadnega, če je zavladalo na neki vožnji med Singaporem in Hongkongom in sicer na angleški tovorni ladji, kjer je bilo prav malo potnikov, veliko zanimanje ob vesti, da je moj tiger zbolel. Žival se ni dobro počutila že ko smo se vkrcali, toda nadal sem se, da jo bom z dobrim izčiščenjem črvov, ki se prav radi zareda v telesih teh živali, izlečil. Toda žival je ostala tudi po zdravljenju slabotna in mi je zbujala bojazen. Zares nisem še nikdar prej videl krepkega in odrasčenega tigra, ki bi tako hitro propadal, kot ta.

Tak položaj je sicer zelo neprijeten, toda lovec divjih živali mora biti vedno nanj pripravljen. V dvajsetih letih, ko sem se bavil s tem poklicom, sem seveda imel tudi svoj odstotek izgub, in sicer največ na ladjah.

Razne okoliščine in mnogi vzroki povzročajo te izgube. Živali se običajno prevažajo na krovu kot prosto le-

žeč tovor. Če imam smolo in naletim na ladjo, ki je nizka nad vodo in zaidem potem v slabo vreme, imam zmerom izgube. Tudi imam vedno občutno škodo na ladjah, ki se močno majejo, ako krožimo dalj časa po nemirnem morju. Zato začenjam pri vsakem vkrcanju hazardno igro z vremenom. Pri tem je treba upoštevati, da sem često primoran vzeti prvo ladjo, ki se mi nudi. Če bi hotel čakati na res dobro ladjo, kjer bi lahko po svojih željah razpostavil svoj tovor, bi to neredko zahtevalo tedne in bi mi prekrizalo vse potne račune. Pomisliti moramo tudi, da živali, ki so pravkar prišle iz džungle, često poginejo tudi pri najudobnejšem potovanju. Neke med njimi so tako strogo privajene svoji hrani, da ne prenesejo hipnega prehoda od hrane, na katero so bile navajene v svojem naravnem stanju.

Bolni tiger je začel že vidno hirati, tako da nisem imel že skoraj nobenega upanja več, da okrevi. Moj glavni strežaj Lal je kmalu uvidel položaj in uporabljati sva začela naravnost heroična sredstva, da ga ohraniva pri življenju. Vest o tigrovi bolezni je povzročala razburjenje med posadko na ladji.

Poslugo so tvorili hinjanski Kitajci, posadko pa Kantonci. Po kratkem bivanju na ladji sem že opazil, da se obe skupini med sabo ne gledata lepo. Sovraštvo med različnimi kitajskimi plemenimi je prav običajen pojav, zato nisem videl v tej stvari ničesar, nad čemer bi se lahko razburjal.

Oboji, Kantonci in Hinanci, so mi pomagali pri mojem dnevnem delu na tej slavni škati. Kantonci so mi bili pri rokah, kadar je bilo treba premikati ali prestavljati kletke, čistiti jih ali pokrivati jih s platnom, kadar sem smatral to za potrebno. Hinanci so mi pa pomagali pri kuhi velikih množin riža, ki sem ga rabil za ptiče in razne manjše živali. Često sem moral tudi

kuhati drugo hrano za svoje živali in hinanski kuharji so se vedno radi odzvali.

Ko se je zvedelo na ladji, da ni več verjetno, da bi tiger okrevail, so postali mornarji še bolj uslužni kot so bili dotlej. Ali z drugimj besedami Hinanci in Kantonci so tekmovali med seboj, kdo bo dobil tigrovo truplo. Obe skupini sta skušali iziti iz te borbe kot lastnik žolčnega mehurja, ki je pomemben trajno zdravje za srečnega lastnika.

Nekega dne je prišel k meni voditelj Kantoncev in mi dal razumeti, da bi mi bil zelo hvaležen, če bi lahko dobil tigrovo truplo. Rad bi ga odrl in mi vrnil kožo, če bi mu le dovolil zadržati meso in izrezati žolčni mehur. Odgovoril sem mu, da moram še malo razmišljati o stvari in da mu bom nato že povedal, kako sem se odločil.

Komaj pa je Kantonec odšel, se je že prikazal glavni natakar, Hinanec, in priklanjajoč se že od daleč je počasi načel predmet, zaradi katerega me je iskal. Tudi on je seveda želel žolčni mehur. Nisem mu dal nobene obljube. Rekel sem temu zastopniku hinanskih interesov, da bi bilo mogoče bolje po-

čakati, da najprej tiger pogine in šele potem razpolagati z njegovimi ostanki.

Naslednje jutro je tiger le sklenil zapustiti zemeljsko življenje. Pekla me je izguba tisoč dolarjev vrednega tigra zlasti še, ker sem tvegail glavo, ko smo ga spravljali iz jame.

Z Lalom sva izvlekla tigrovo truplo iz kletke in ga pustila na krovu na tleh. Na ladji tedaj še niso vedeli, da je poginil. Ko sem strmel v mrtvega tigra, se je prikazal izza ogla hinanski kuhar s skledo riža za piče.

Njegove oči so široko zastrmale, ko je zagledal mrtvo mačko. Še preden je odprl usta, sem mu rekel: »Pokliči prijatelje in oderite tigra! Dajte mi kožo in obdržite žolč!«

Če bi mož iz Hinana dobil milijon dolarjev, bi se mu lice ne moglo bolj razjasniti. Mislil sem, da mi pade okrog vratu.

Bil sem otožen in sem začutil potrebo po požirku ruma. Odšel sem v jedilnico.

DALJE

(COPYRIGHT BY KING FEATURES SYNDICATE)

NEMCI IN ARIJSKO PLEME

Nemci so se vselej ponašali s svojo znanstveno korenitostjo (Gründlichkeit). Kar pa so nedavno zagrešili z iskanjem »arijskega plemena«, je čista bedastoča. Zgolj oni del Indoevropeev, ki je prispel v Indijo in v Iran, si je nadeval občno ime »aria«, to je plemeniti, odlični. Toda vse to se je godilo najmanj pred 4000 leti. Ni pa posebno težko uganiti, da so poslej mnogoštevilne doselitve ali vpadi iz Azije, celo iz Afrike, n. pr. altajske tolpe, Huni, Tatari, Turki in drugi, od kraja do konca izpremenili plemo tistemu delu Indoevropeev, ki je ostal v naši stari celini. Nedvomno arijski je danes samo še jezik, to se pravi mnogotere arijske govornice. Meniti bi se mogli edinole o narodu arijskega jezika, nikakor pa ne več o narodu arijske krvi. Kam pa to pride, kam to gre? Arijski je poleg Germanov še marsikdo: Poljaki, Bolgari, Albanci, Španci, Portugalci z vso semitsko, arabsko, črnsko krvjo, ki jim teče po žilah, Armenci, katerih eden sam zaleže po starem pregovoru za štiri Jude, Grki, katerih eden sam po istem pregovoru odtehta štiri Armence, itd. Arijski pa ne bodo Turki, Madžari, Finci, ker jim je govorica ugrofinska, iz istega razloga velik del prebivalstva ob baltiskem obrežju, s katerim se ni noben narod na svetu bolj mešal nego sami Germani.

Idila v parku

V SHAKESPEAREOVEM ROJSTNEM MESTU

Stratford on Avon leži na desnem bregu pokojne in prosojne rečice. Selsko mesto, polno zelenja in širokih ulic, šteje pod deset tisoč duš, a vendar prihaja tja v poletnih mesecih obilo tujcev z vlakom ali v izletniških »prašnikarjih«. Malega in velikega srpana je namreč v Stratfordu Shakespeareova doba, kakor je v Bayreuthu Wagnerjeva. Pisatelji, umetniki, omikanci angleškega jezika romaajo v rodišče velikega Viljema, da gledajo predstave v Memorial Theatre. Tačas namreč

in Carlyle. Hiša obstoji prav za prav iz dveh delov, od katerih je eden postal mesnica — degradacija torej ni tolikšna kot pri Stritarjevem domu, ki ga danes nadomešča gvinjak — drugi del pa v krčmo, dokler niso l. 1847 odkupili poslopja z narodnimi prispevki.

V isti ulici stoji hiša Shakespeareove sestre Judite, poročene z vinogradnikom Quineyem. Opomnimo mimogrede, da v tem kraju ni nobenega trsa več: trto so opustili kakor po srbski Lužici in pone-

Shakespeareova rojstna hiša

igrajo najboljši angleški glumači ne samo Shakespeareove, marveč tudi novejšje, celo najnovejše drame. Starejši umotvori se uprizarjajo popoldne, sodobni pa zvečer.

Ta »Spominska pozornica«, dozidana l. 1931, je nadomestila stavbo iz l. 1877/89, ki jo je nedavno upepelil požar. Današnja zgradba, skoro docela ognja varna in povsem moderno zasnovana, je naroden spomenik velikemu mojstru odrske umetnosti. Vsebuje knjižnico z 10.000 snopičev, čitalnico, predavalnico in obširen restavrant. Lani jo je obiskalo 80 tisoč posetnikov, ne vatevši občinstva pri predstavah. — Rodni dom velikega pesnika je kmetijska hiša, kjer vidiš obilo starin. Po bruih in opazih so se podpisali znameniti možje: Thackeray, Dickens, Browning, W. Scott

koč po Sloveniji, n. pr. na Vinici pri Ribnici, na Bledu, v selškem okraju, kjer je ostal samo še ledinski naziv »vinograd«. Od Riharda Quineya je iz l. 1598 ohranjeno pismo na Shakespearea, ešimo, kolikor vemo,

Omenimo nadalje »Pesnikov vrt«, kjer še osebenkuje stara murva, ki jo je Shakespeare sam zasadil. Potem mestno hišo, kjer je bodoči veleum baje gledal predstave potujočih igralcev in se vnel za cvetno modrico Talijo. V višjem nadstropju je bila »Grammar School«, kjer se je poznejši »Avonski labod« učil branja in pisanja.

V spremstvu zgovornega vodnika ali kakkega profesorja se utegneta seznaniti s temi in mnogimi drugimi podrobnostmi iz preteklosti.

A. D.

RANZ DES VACHES

Predalpska švicarska pokrajina Gruyère (glavno mesto: Bulle) sluje po krašni jelovini in bujnih planšarijah. Po njej se v Parizu vsak švicarski sir kar na kratko imenuje: fromage de Gruyère. Višave dajejo poseben čar kraju, zato bomo razumeli Bridelove besede: Ex alpihus salus patriae, iz Alp je blaginja domovine.

Placide Currat

Ko napoči smili majc in zelenjava prežene zadnje ostanke zimskega prestrala, odžvenkajo hrupne črede v planino. Ni čudo, če je v tej pokrajini, tako bogati narodnih popevk, tekla zibka pastirskemu kolu z imenom »ranz des vaches« (rans de vač = kravja pesem), čudno koprncemu napevu, kjer se po Reynoldovem izreku »beseda šali, medtem ko melodija plaka«.

Mnogi slavni solisti so se že postavili s tem pastirskim planinskim spévom, ki so ga zopet letos priredili z velikim sijajem v narodni noči v Jarmailliz. Poseben mojster tega romanskega ljudskega bisera pa je bil Placide Currat (5. XII. 1847 — 11. XI. 1906) iz Grandvillarda v gorenji Gruyéri, koder je bilo od nekdaj dovolj izvrstnih pevcev. Deloval je kot beležnik, a vmes je večkrat, dasi ne izšolan, uspešno nastopil na pozornici kot Jarmailliz. L. 1896. se je pojavil na politični pozornici kot poslanec v Velikem sovetu, kjer je vzdržal le eno

leto. Kadar ima človek tako zanesljiv glas, se preveč ne zanaša na glasove drugih. Njegovim rojakom ostane tenorist Currat nezpozaben.

Naj vam dodam v razvedrilo štirivrstičnico, kjer se 1. in 3. vrsta enako čitata, tako tudi 2. in 4., ki pa imata s prejšnjima zgolj en zlog drugačen. Ta telegrafsko zgoščena priredba prikazuje dolgomosega tiskarskega faktorja H. H., ki je ustrelil zajca ... žaltavega. Tako ni s pečenko nič, možak zadene puško na ramo in zapoje ranz. Evo kvadrilka:

La protubérance
du prote Hubert Hans...
Lapreau tubé... rance.
Dupe rgt, tube, et ranz.

... D.

KAČJE ŽGANJE

Molièrov junak Orgon psuje Dorino: »Moič, kača!« Prave kače malo govorijo, do sedaj vemo le za ono, ki je v raju zapeljala naše prapraroditelje. A navzlic tej redkobesednosti nam niso nič kaj pri srcu. Pri vsem tem pa utegnejo biti jako koristne. Pariška Akademija zdravilstva javlja, da se z vbrižganjem strupa lahko potolažijo najhujše bolečine. Manj obupno bo zdaj s pozornice zvenel klic drugega Molièrovega junaka, Argana, ki plašno nagovarja zdravnika z znamenito sikajočo aliteracijo:

Pour qui sont ces serpents qui sifflent sur vos têtes? t. j. za koga so te kače, ki vam sikajo nad glavami.

Nič novega ne bo za vas, ako vam povem, da se pikače že dolgo štlijo v Esku-lapovo umetnost. Poglejte jih kot znamenje lekarstva n. pr. nad kako apoteko. V Franciji jih imajo upodobljene vojaški zdravniki na gumbih svojih suknjičev. Te dni pa je za nameček J. Ardouin pisal, da se v njegovem rojstnem kraju (Saint Symphorien d' Ozon, Isère) včasih iščejo plazilke proti bolečinam. Ubijejo jih, slečejo in obešijo na strop, da se poleg krač in klobas posuše. Kadar kdo oboči, odrežejo košček in skuhalo iz nje vroč čaj. Drugi spet ujamajo gada na precep in ga vtaknejo živega v steklenico, ki jo takoj napolnijo s tropinovcem, češ, da žival izpusti vanj ves svoj otrov. Imenitna pijača! Ako se ne počutiš dobro, ti je ponudijo šilce. Vse to me spominja besed, ki sem jih pred leti čul od vinskega strokovnjaka. Pa je trdil, da je kot nadzornik na Dolenjskem našel na cviček, v katerem se je močil tobak v svinjskem mehurju, včasih pa so tobaku pridejali gada.

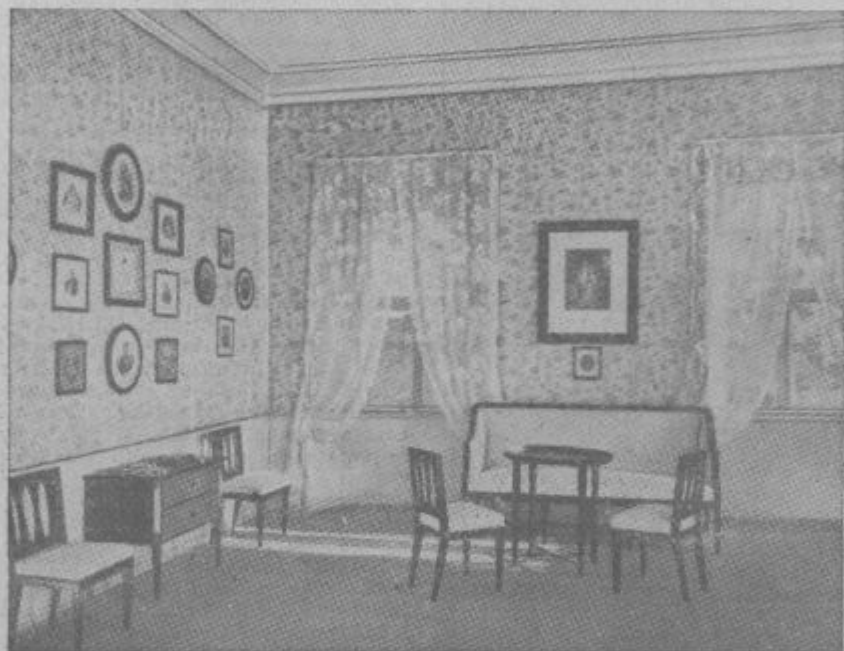
To ravnanje je pač preprosto. Nam se ne zdi prav nič okusno. Pa kdo ve, ali niso to ostanke jako starih pojmov. Mogoče so njega dni ljudje že vedeli, da strup uspeva bolečino. (K)

ČLOVEK IN DOM

PREPROST SLOG HISNE OPRAVE JE ZMEROM MODEREN

Nihče bi ne verjel, da nam slika predstavlja elegantno opremljeno sobo iz XVIII. stoletja. Enostavna, vitka eleganca oblik tega pohištva odgovarja popolnoma sodobnemu okusu in zahtevam današnje mode. Iz tega razvidimo, da čisti slog ostane trajno v veljavi ter ni odvisen od modnih kapric. Dandanes stremimo po preprostosti in

ničemur ne služijo in so zgolj nepotreben kič, brez vsake vrednosti, same praholovke in napotje. Še naletimo na umivalnik v spalnicah, opremljen z velikimi dekorativnimi porcelanastimi umivalnimi skledami in vrčem za vodo, ki so le za parado, a umivat se hodi lastnik ali lastnica v kuhinjo pod vodovodno pipo, da se dragocena oprema ne obrabi ali ubije. To je nabavljeno zgolj za dekorativnost. Še najdemo

smoternosti, izogibljemo se vsakemu kiču v stanovanju, vseh okraskov na hišni opremi, iščemo le finih, enostavnih oblik.

Kakor pri obleki, tako se tudi pri izbiri opreme za dom izpričuje naš okus. Ob skromnih sredstvih, ki nam ostajajo v današnji splošni gospodarski krizi za opremo doma, smo pač primorani izbrusiti svoj okus, da se navadimo ločiti trajno lepoto in praktičnost od hipni modi podvrženega kiča, s katerim so še naše babice in mame polnile svoja stanovanja. Naš okus se kaže v vsakem predmetu opreme, toda ne samo v predmetu samem, nego tudi kam in kako ga postavimo, ali nam resnično služi za vsakdanjo rabo ali ga imamo le za namišljen okrasek našega stanovanja. Saj imamo še dandanes priliko naleteti v dobrih meščanskih družinah na dekorativen divan, na katerega nihče izmed domačih ne sme sesti, v galerijo, po kateri so razstavljeni številni izrodki dekorativne talimimetnosti v porcelanu, steklu in kovini, ki

po omarah nastavljene cvetlične vaze, napolnjene z umetnim cvetličjem iz papirja ali volne, ki nima nobene vrednosti.

Toda kljub današnji veliki spremembi v oblikah in izdelavi stanovanjske opreme, dobimo tudi še zmerom čudovite hestvore izdelane v dragocenem lesu različnih kombinacij. Sodobni slog, toda podčrtan, tako ostro podčrtan v svoji enostavnosti, je večkrat tak, da nas zazebe, čim stopimo v tako opremljeno moderno sobo.

Vsaka doba ima v vsaki stvari dve, ali bolje izraženo, tri plati. Levo, desno in srednjo. Vsikdar dobro preudarimo in odločimo se za srednjo, pa bomo zadeli pravo. Kdor hoče opremiti svoje stanovanje za daljšo dobo, ne bo izbral ekstravagantnih, bizarnih oblik in izumetničenih izdelave za svoje pohištvo. Ne bo izbral vijugastih mrzlih naslanjačev iz kovine, čeprav so pokriti z mehкими blazinami, pač bolj primerni za zdravniške ambulatorije, sanatorije, bolnice in slično, kakor za trajno bi-

vališče človeka, ki hoče poleg udobnosti in praktičnosti imeti tudi resnično lepoto in toploto v svojem domu.

Nastanek bizarnih oblik marsikaterega predmeta je pripisovati včasih zgolj slučaju, da si je kak bogataš omislil in naročil pri obrtniku nekaj izumetničenega, največkrat iz proste ničemurnosti, da bi imel nekaj izrednega, drugačnega, kakor kdo drugi, in s tem dal predmetu nekaj pečat svojega posebnega okusa in originalnosti, čeprav predmet ni prav nič pridobil s tem na vrednosti, odgovarjal pa pač marsikdaj manj svojemu namenu, kakor isti predmet v preprosti obliki in izdelavi.

Ce se skuša današnje naziranje odtujiti vsakemu nepotrebnemu luksuzu, je to popolnoma prav. Če je gospodarska kriza pripomogla k temu, da iščemo v vsem preprostosti, enostavnosti, praktičnosti, posebno še v opremljanju svojega doma in gospodinjstva, tedaj je vsekako prinesla s sabo nekaj koristnega in pametnega. Naučila nas je premostrivati marsikaj bolj trezno in

stvarno, spoznati vredno od manj vrednega in nepotrebnege, naučila nas je, da znamo ceniti le ono, kar ima trajno vrednost in ni zlepa podvrženo nevarnosti, da pride tako hitro iz mode.

I. D.

VAŽNOST MATERINEGA MLEKA

Dr. Scharfnagel je odkril bistvo dragocene prednosti materinega mleka nasproti kravjemu mleku, ki se je doslej poudarjala samo po izkustvu. Dočim kravje mleko, čeprav sirovo, ne more razpustiti gostega škrobovega kleja, se začne le-ta pri navzočnosti materinega mleka razpuščati že v nekaj minutah in je čez četrto ali pol ure popolnoma zredčen. Ta učinek izvira od ke-mične pospeševalne snovi (fermenta) tako zvane diastaze, ki je potrebna za presnovo škroba in ki je v kravjem mleku manjka. Z materinim mlekom prihaja torej v otrokov želodec snov, ki močno podpira prebavo, kar je tem bolj važno, ker je množina diastaze v sline pri dojenčkih še zelo majhna.

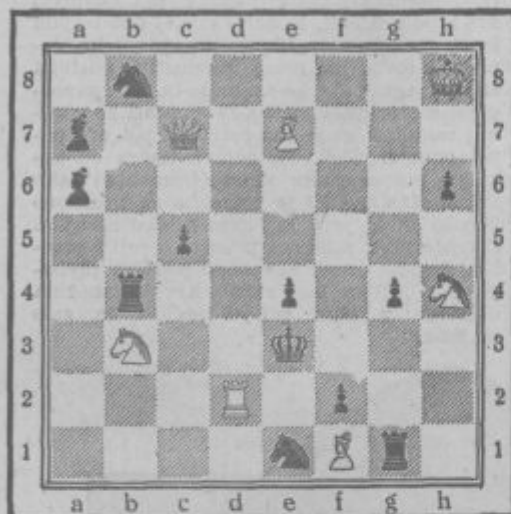
PRVE ČRESNJE

PROBLEM 24

L. Isajev

Prva nagrada »Šahmat Listok«

Mat v dveh potezih

Rešitev problema 22

1. Sf7—d6.

Rešitev problema 23

1. Sh6—f7, Ld5! 2. Dd3X, 1...Sd5! 2. Db1X.

TISOČLETNA TISA

Na Češkem je mesto Jindřichov, z nemškimi imenom Hennersdorf. To ime srečate tudi v Lužici za vas s srbskim nazivom Hendrichecy, ki se ponaša s častitljivim drevesom, najstarejšim v Nemčiji, ako ne v Evropi. Strokovnjaki cenijo na 1500 let to tiso, ki je videla Atilove tolpe. Do lani je vselej ozelenela, čeprav je deblo popolnoma votlo. Pod vodstvom rastlinoslovcev so vrtnarji 1. 1932. nagatili deblo, ki je hotelo razpasti. Poslej je tisa zopet pokazala znake onemoglosti in zadostoval bi močan sunek vetra, da bi jo podrli. Zategadelj kanijo starko posekati, njene drobce pa shraniti po raznih muzejih.

Ali je treba povedati, da ina ta priča iz davnih časov svoje legende, ljubke ali resne, vse bolj ali manj verodostojne? Tako se pripoveduje, da je hunski kralj malo pred bitko na Katalonskih poljih taboril v njeni sosesčini. Pri tem mu je konj objedal mladike omenjenega drevesca in skoraj nato v strahovitih krčih poginil. Preplašen zbog izgube svojega velikega paha je Atila pokopal mrho pod dreve-

sem, ki mu je prineslo pogubo. In res je tisoovo zelenje konjem smrtonosen strup, ki ohromi delovanje srca. (Glej tudi »Starček med drevesi« Zis knjiga 13, str. 144.)

—k

ZA MISLEČE GLAVE

13.

Pravljicična žival

(PONATIS ZABRANJEN)

Ali je to morda nestvor iz predpotopne dobe? Ali so ga morda odkrili zvezdogledi na kakem drugem planetu? Ne eno ne drugo. Gre samo za plod domišljije risarja, ki je skušal združiti deset živali v enem samem primerku.

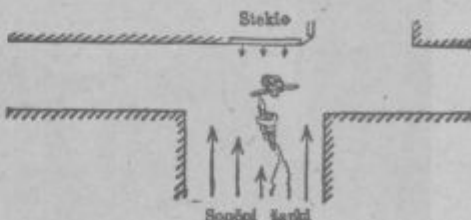

Ali uganete, katere živali so mu rabile za model?

Rešitev k št. 12.

(Prometna nezgoda)

Vajenec je trdil prav, da je stalo sonce motociklistu za hrbtom. Vendar pa je tega

svetloba, ki se je odbijala od izloženega okna vogalne trafike tolikanj slepila, da je dejanski uzri kolesarja šele poslednji trenutek, ko je bilo že prepozno.